

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

TRÆK AF
CARL BROSBØLLS

— CARIT ETLARS —

OG HANS HUSTRUS

HANSINE THORBJØRNSENS

LIV OG HJEM

FORTALT AF DERES DATTER

ANNA BROSBØLL.

FORLAGT AF V. PIOS BOGHANDEL

TRÆK AF
CARL BROSBØLLS
— CARIT ETLARS —
OG HANS HUSTRUS
HANSINE THORBJØRNSENS
LIV OG HJEM.

TRÆK AF
CARL BROSBØLLS
— CARIT ETLARS —
OG HANS HUSTRUS
HANSINE THORBJØRNSSENS
LIV OG HJEM
FORTALT AF DERES DATTER
ANNA BROSBØLL.

KØBENHAVN
FORLAGT AF V. PIO'S BOGHANDEL
— T. BRANNER —
1909

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO. (M. A. HANNOVRR).

TIL

**MIN MODER
FRU HANSINE BROSBØLL
FØDT THORBJØRNSEN**

FØDT 19. JANUAR 1829 — DØD 1. APRIL 1908

*Gennem Smil og Sol og Smerte
har du Livets Rosensmykke —
(Viggo Stuckenberg).*

INDHOLD.

Forord.....	I
I. Carl Brosbølls Slægt. Liv i Fredericia. Ungdom i København.....	13
II. Hansine Thorbjørnsen. Ægteskab. Hjem i Frederiksbergallée. Daglige Liv.....	41
III. Carl Brosbølls Forhold til Mennesker.	87
IV. Carl Brosbølls Forhold til Naturen.	117
V. Noget om Carl Brosbøll som Forfatter.....	129

FORORD.

Det Billede, der efterhaanden har dannet sig i den almindelige Bevidsthed af Forfatteren Carl Brosbøll, (Carit Etlar), svarer for dem, der kendte ham som yngre og i hans Manddoms Tid, da han skrev sine mest læste og nogle af sine bedste Ting, kun lidt til, hvad de ved, han den Gang var.

Skønt nu meget af det, Carl Brosbøll skrev, allerede er glemt, og mere vil glemmes, er der dog andet, som har blivende Værd. Som Folkeskribent har han sin store Betydning i Danmark. Men er det saaledes, saa tilhører han Historien, og da er det ogsaa hans Ret i nogen Maade at mindes som den, han var, saa meget mere som han var et meget ejendommeligt Menneske. De oprindelige Naturer er jo sjældne, som Kunstværker er sjældne -- af højst forskellig Værdi, men alle af Værdi, fordi de er Enere mellem Livets mange Haandværks-

II

frembringelser. Jeg har ment, at det var en Slags Retfærdighedshandling, om disse Træk af Carit Etlars Liv og Væsen bevaredes for dem, der holder af hans Bøger, eller kunde ønske at kende noget til ham i denne Periode af hans Liv.

Men jeg har en anden og dybere Grund til at skrive denne lille Bog.

Ved Carl Brosbølls Side stod i disse Aar en Kvinde, der fra hun mødte ham i sit syttende Aars store Skønlhed, rig paa legemlig og sjælelig Kraft, indtil hun, nogle og halvtreds Aar gammel, allerede brød sammen under megen Lidelse og dermed sammenhængende Sygdom, fulgte ham med al den Trofasthed, een stor, livsvarig Kærlighed giver.

Jeg føler mig — altid stærkere jo ældre jeg bliver — i en dyb Taknemlighedsgæld til hende, fordi jeg maatte kalde hende min Moder. Jeg ønsker, om jeg kan, at betale lidt af paa denne Gæld. Hun kunde ikke komme i Berøring med nogen uden at mindes, ikke kendes af nogen uden at faa Betydning for dem. Hvad hun, trods alt, betød i Carl Brosbølls Liv er uberegneligt. Fra hans egen Haand forefindes der Vidnesbyrd herom. Hvis hendes Navn udslettes eller forties i hans Livs Historie, er den forvansket. Og det ligger mig paa Sinde, at dette ikke sker.

III

Hvad her fortælles, er langt fra alt, hvad der var at fortælle. Meget af det maaske mest karakteristiske ved et Menneske faar man aldrig at vide. Deri skiller dette Forsøg sig ikke fra andre biografiske Skitser. Den hele Sandhed, der i saa mange Tilfælde maaske indeholdt Forklaring og Undskyldning for det ubegribelige eller det, der forekommer Mennesker forkasteligt — hvem kender den? Men end ikke det, der kendes og forstaas, kan altid siges.

At det, der her bliver sagt, er saa korrekt, saa vidnefast som muligt, har jeg stræbt efter.

For at undgaa Misforstaaelse vil jeg kun tilføje, at ethvert personligt Forsøg paa Karakteristik, her findes, kun gælder den Tid, Carl Brosbøll tilbragte i sit Hjem i Frederiksbergallée — end ikke de allersidste Aar der — og Tiden, der ligger forud herfor.

Anna Brosbøll.

I.

CARL BROSBØLLS SLÆGT.
LIV I FREDERICIA.
UNGDOM I KØBENHAVN.

Efter et Daguerrotypi, givet Hansine Thorbjørnsen af Carl Brosbøll i deres Forlovelsestid.

Carl Brosbølls Slægt kan kun følges tre Slægtled tilbage. Jørgen Brosbøll, hvis Oprindelse er ukendt, formodentlig er han bondefødt, var Guldsmed i Vejle. Her fik han en Søn, der 26. Aug. 1744 hjemmedøbttes med Navnet Johannes Brosbøll. Denne ægtede 1782 i Ølsted Anne Christensdatter Bering. 1788 tog Johannes Brosbøll Borgerskab som Guldsmed i Varde; her var 5. Sept. 1784 født ham en Søn, Jørgen Christian Brosbøll*). Han tog 1813 Borgerskab

*) I Følge Dødsattest døde Johannes Brosbøll hos denne Søn i Fredericia 22. Dec. 1835, i en Al-

i Fredericia »som Kommissionær og Købmand en gros & en detail« og ægtede Ursula Margrethe Bache eller Bagger; Oprindelse ukendt*).

Deres første Barn, den senere Forfatter, Carit Etlar, fødtes i Fredericia 7. Aug. 1816, hjemmedøbtes 10. Aug., »blev fremstillet« i St. Michaelis Sogns Kirke 15. Nov. samme Aar og fik i Daaben Navnet Johan Carl Christian Brosbøll. Carl blev fra lille det Navn, som han kaldtes med.

Brosbøll-Slægten Mandslinie uddøde i Danmark med en Brodersøn af Carl Brosbøll, Matthias Brosbølls ældste Søn, Carl Aar 1902. Af Slægten lever her i Landet endnu fire Kvinder, to gifte og to, som bærer Navnet. I Amerika skal der findes flere Sønner af Matthias Brosbøll i andet Ægteskab med en skotsk eller engelsk Dame.

Slægten kendes altsaa i tre Led, før Carl Brosbøll, som en Haandværker- og Handelsslægt, der for hvert Led skifter Bosted: Vejle, Varde, Fredericia. Først saa langt tilbage ligger paa Mandslinien rimeligvis dens Afstamning fra Bønder. Der findes ingen Landsby, men to Gaarde med

der af 92 Aar. Paa Dødsattesten kaldes han Johannes Nissen Brosbøll.

*) Disse Oplysninger er mig velvilligst meddelt af Arkivar Saxild, Viborg.

Navnet Brosbøl. Den ene ligger i Starup Sogn ved Haderslev Fjord. Den anden ligger i Vestjylland, sønden for Ringkjøbing Fjord, »ensom ude i Heden, midt mellem Tarm og Lyne ved den gamle Landevej, der gaar Nord paa fra Ribe over Varde. Den ligger ved en Bro over Tarm Møllebæk. Fra Brosbøl gaar Vejene i Øst og Vest til Lønborg og Vium, mærkelige fra gamle Dage*).*«

Fra en af disse Gaarde maa det formodes, at Slægten kommer.

Carl Brosbølls Fader, Købmand Jørgen Christian Brosbøll, mindes af de faa, der endnu lever fra hans sidste Tid som en vel anset, »pæn«, »ikke ret høj, men svær Mand«, myndig i sit Hjem baade over for Hustru og Børn, fordrende meget Arbejde af dem som ogsaa af sig selv.

I mit Hjem har jeg hørt fortælle, at skønt han som saa mange andre af Byens Borgere, personlig kendte Prins Frederik (Frederik 7.) under dennes Ophold i Fredericia, var hans Hus lukket for ham, og han tilbageviste Prinsens gentagne Opfordring til at lade sin Hustru og Datter forestille for

*j) Disse Oplysninger skylder jeg Højskoleforstander Christoffer Baagø. Hr. Baagø tilføjer: »Carl rosbøll skulde kendt alt dette. Det havde givet hans Fantasi noget at tumle med.«

ham, med Ordene: »I mit Hus er jeg Konge.«

Carl Brosbøll fortalte selv, at da Faderen gennem sine Sønner første Gang hørte den utrolige Historie om Skibe, der, drevet af Damp, gik stik imod Strøm og Vind, sad han længe tavs og lyttede. Derpaa rejste han sig og sagde: »Dette er Løgn. Og der tales ikke mere derom i mit Hus.«

Moderen, Ursula Brosbøll, omtales som en »køn, dygtig, meget virksom Kone.« Carl Brosbølls Hustru, hvem hun viste stor Kærlighed, fik et stærkt Indtryk af hendes energiske Væsen og bestemte Optræden over for de store Sønner. Hun saa først Svigermoderen, da denne var bleven Enke. Allerede 1839 døde Jørgen Brosbøll, kun 54 Aar.

Carl Brosbølls Ungdomsven, Julius Rosenfalk, der paa en Fodtur i Jylland sammen med Carl Brosbøll besøgte Fredericia 1847, (»hvilken By,« siger han, »saa godt som er dannet efter en Lineal,«) skriver til sin Forlovede om Ursula Brosbøll » . . . hun er endnu kraftfuld og ser ud til at have været smuk i sine unge Dage.« Carl Brosbøll og hans Ven tilbragte nogle Dage i Ursula Brosbølls Hjem, »hvor,« hedder det videre, »saavel hun som Brosbølls Søster og dennes Mand, Købmand Jørgensen, søger at gøre mig det saa behageligt

som muligt.« Han omtaler senere nogle Ejendommeligheder i deres Væsen som »en Følge af det stille Liv, der føres paa saa afsides Steder som dette.«

Ursula Brosbøll styrede efter sin Mands Død hans Købmandshandel. Det synes allerede da at være gaaet en Del tilbage for dem. Hendes Svoger Povl, »Farbror« kaldtes han, hjalp hende.

Ursula Brosbøll havde faaet en bedre Opdragelse end sin Mand og vilde gerne, Børnene skulde lære mere, end Manden fandt nødvendigt. Foruden Carl havde hun Børnene Henrik og Johannes, »Tvillingerne«, Datteren Hanne og Sønnen Matthias, hendes Yndling.

Alle Børnene var usædvanlig høje, bredskuldrede, af en kraftig Konstitution, ukendte med Sygdom; Sønnerne blonde, nogle af dem endog helt hvidgulhaarede, alle lysblaaøjede.

I Gothersgade, hvis gamle Navn var Solgade, Nr. 17, blev der Aar 1896 indsat en Bronze-Medaillon med Carl Brosbølls Billede*). Indskriften lyder: »Her fødtes Carit Etlar den 7ende August 1816.«

Paa dette Sted laa Jørgen og Ursula Brosbølls Hjem. Da deres Hus nedreves,

*) Medaillonens indsattes paa Initiativ af Fiskehandler Munch og Kordegn Jens Hansen, Fredericia.

byggedes der et enetages Hus og efter dette et toetages, det, som nu staar.

Jørgen Brosbølls Ejendom lignede Husene, som de dengang byggedes i vore Købstæder. Det var, siger de, der husker det, et lavt, hvidkalket, enetages Hus, med smaa Vinduer. En tre, fire Stentrin førte fra Gaden op til Indgangsdøren. Til venstre herfor laa Jørgen Brosbølls Butik. Skraa Lemme dækkede ved Siden af Trappen over Nedgangen til Kælderen, og i Gavlen var der en Træluge.

Foruden dette Hus ejede Jørgen Brosbøll et Tørringssted for Tobak, »Tobakshuset«; han drev ved Siden af sin Købmandshandel Tobaksfabrikation. Ved Tobakshuset siges det, at hans Have laa.

Murer Rasmussens Enke holdt Pugeskole for Byens Smaadrenge og Piger. Her lærte Carl Brosbøll at stave og læse. Hun havde kun een Stue, og de mange Børn sad paa smaa Skamler og lave Bænke, tæt ved Siden af hverandre. Midt imellem dem havde den lille, magre, sirlige Kone sin Plads. Hun bar Hovedtøj, glat Hue med hvidt om Nakken og over Huens Forstykke. Riset laa paa hendes Skød, men brugtes ikke meget. Hun spandt, medens hun underviste. Børnene havde det godt hos hende. I Middagsstunden legede de udenfor, »saa til Faarene, der græssede paa

Volden«, eller »hentede Vand til Skolemors Blomster.« En i Fredericia endnu levende Dame fortæller, at hendes afdøde Moder, der havde siddet paa Bænk med Carl Brosbøll, mindedes ham som en lille, mild Dreng, der var godt lidt. Under Krigen 1849 blev Madam Rasmussens Hus skudt ned, og hun opgav sin Skole.

Som større gik Carl Brosbøll i Byens Borgerskole. Skolehuset ligger endnu i Vendersgade; det bruges dels til Folkebogsamling, dels til Forskole.

Hvad Børnene lærte i Borgerskolen var ikke ret meget mere end Læsning, Skrivning, Regning og Religion; men Carl Brosbøll gennemgik dog ogsaa Skolens »Realklasse«.

Brosbølls Dreng havde Kammerater nok. Sammen med Krag's og Hyrup's Børn legede de i Haven, ved Tobakshuset, i Gaard og Gader, ved Havnen og Stranden og paa Voldene. De og deres Kammerater gik under Navnet »Ulkene«. En gammel Dame fortæller, at naar de i hendes Hjem savnede nogen af Sønnerne, hed det: »Skik Bud til Brosbølls Have. Der er de nok!« og at hun husker, at hendes Brødre er kommet hjem fra Stranden, »hvor Carl og de spillede Komedie.«

Fra den Tid fortælles følgende Historie om Carl Brosbøll. Skipper Hans Holm og

Palaisgartner Christensen havde taget Dren- gen med paa en Baadtur til Middelfart ef- ter Grøntsager til Markedet. Paa Hjemturen kom Baaden i Drift ud ad Kastelspynten, og det saa slemt ud for dem, der var om Bord. Skipperen, der vel bedst saa Faren, havde opgivet Ævret, Gartneren sad rolig og ventede paa, hvad der vilde ske; men Carl Brosbøll sprang frem i Forstavnen med en Fangline i Haanden, parat til at slaa den om en Aalegaardspæl, og Gartneren hørte ham sige: »Faar vi ikke Linen om Pælen, er det ude med os.« De blev imid- lertid bjergede fra Land.

Skønt det uden Tvivl var et i mange Maader frisk og sundt Liv, Carl Brosbøll levede i Fredericia, talte han dog ikke med Glæde om sin Barndom.

»Du var ogsaa en slemme Dreng, Carl,« sagde gamle Farbror Poul, naar Carl Bros- bøll en enkelt Gang kunde lade et bittert Ord falde om sin Barndomstid.

Men de Ting, den gamle Mand kaldte ham »en slemme Dreng« for, vilde vor Tids Forældre næppe regne for store Synder.

Carl Brosbøll fortalte, at Brødrene ofte æggede ham som den største til at vove en eller anden farlig Spilop. Engang indgik han Væddemaal med de yngre, mere for- knytte om, at han turde sværte hele An-

sigtet sort med Sod, for derpaa at gaa ind til Faderen, stille sig ved Siden af ham og ved et ærbødig: »Kaldte Far?« henlede Opmærksomheden paa sig. En Dragt Prygl — hine Dages Universalmiddel i Opdragelsen — blev Følgen, men Vovehalsen fik de to Skilling, Brødrene havde skudt sammen for at skaffe sig Fornøjelsen af dette spændende Eventyr.

Mindre uskyldig var maaske et Ridt paa en lille Bænk gennem Husets renskurede Stuer. Eller de Angreb, Moderens Mælkefade var udsat for, naar Drengene gennem lange Halmrør, der blev stukket ind mellem Vinduestremmerne, opsugede Fløden.

Engang gik det ham meget galt. Der var kommet en Beridertrup til Fredericia, og Carl Brosbøll havde, hvorledes husker jeg ikke mere, skaffet sig Fribillet til flere af Forestillingerne, maaske ved at løbe Ærinder el. lign. Paa et Barn med hans Fantasi gjorde naturligvis, hvad han her saa, et vældigt Indtryk. Han har vistnok syntes, at det at være Gøgler var en herlig og umaadelig fin Bestilling, ti da nogle Kammerater, der var mindre heldigt stillede end han, spurgte ham, hvorledes det kunde være, at han saaledes kom ind, hvor de maatte blive udenfor, svarede han stolt: »Vi er i Familie med Beriderne!« Hvis

Drengen fandt, at dette var en Ære, havde hans Fader, hvem disse Ord snart kom for Øre, en ganske anden Mening — hvad der blev Carl grundigt og føleligt tilkendegivet.

En anden Gang løb hans Fantasi ogsaa af med ham; han overtalte to Kammerater til at bære sig hjem for at nyde Synet af den Medfølelse og Skræk, hans foregivne Sygdom vilde vække. De kom slæbende med ham og vakte en stor, men kortvarig Forskrækkelse i Hjemmet.

Første Søndag efter Paaske, 10. April 1831, blev Carl Brosbøll konfirmeret i Michaelis Kirke af Sognepræsten Niels Heinrich Gude. I Konfirmationsattesten hedder det: »Dom angaaende Kundskab og Opførsel: udmærket godt —« saadan et Skudsmaal brugte man at give i de Tider.

Hermed var hans Barndom endt. Han var mellem fjorten og femten Aar. Det ventedes af ham, at han snart kunde sørge for sig selv, i alt Fald »gøre fuld Nytte for Føden.«

At arbejde havde alle Børnene lært, fra de var smaa. Drengene gravede og passede Haven, medens »gamle Brosbøll brummede paa dem.« De spandt Tobak paa Faderens Fabrik eller pakkede Tobakken ind. Carl Brosbøll sagde ofte senere, naar hans smukke Indpakning rostes: »Det lærte jeg paa Fars Fabrik.«

Som ældste Søn er der ingen Tvivl om, at Ansvar og Arbejde tit er faldet tungest paa ham. Skønt hans Hjem havde mange gode Sider for en, der var bestemt til at kæmpe om sin Plads i Livet, skønt han lærte at arbejde uden at knuges af Fattigdommens Tryk og vænnedes til Nøjsomhed og Haardførhed, var der dog meget, han maa-
 ske mindre selv savnede, end han hele Livet igennem kom til at bære Præg af at have manglet i sit Hjem. Fremfor alt var det den Ømhed og kærlige Omsorg, der hos Barnet fremkalder Fortrolighed og Tryg-
 hed, og som det er saa naturligt, at en Fa-
 der og Moder viser sine Børn. At han ikke mødte den Kærlighed, han som Barn trængte til, mærkedes tydeligt af den Maade, hvorpaa han kunde sige: »Matthias, han var Mors Yndling.« Han var fra Hjemmet ukendt med den Lykke, det er at leve i nært og inderligt Forhold med sin nærmeste Slægt. Hans egne, ikke lette Erfarin-
 ger prægede hans Opfattelse af Familiefor-
 hold, naar han for Exempel sagde: »Det er rimeligt, at Mennesker gør som Fuglene: saa snart Ungerne bliver for store, spar-
 ker de dem ud af Reden.«

Han var selv saaledes bleven »sparket ud af Reden«, da han ikke længe efter sin Konfirmation kom paa Amtmand Hoppes Skriverstue i Vejle.

Hvad Jørgen Brosbøll tænkte paa, den Dag han satte sin urolige, eventyrlystne Dreng til Kontorarbejde, er ikke godt at forstaa.

Maaske var han træt af at have Carl staaende i sin Butik, hvor det fortælles, at han betjente Kunderne daarligt og brugte Tiden til at tegne Billeder paa Disken. Disse Billeder skal en Mand, der forstod sig paa Tegning, have set, ment at spore Talent deri og allerede da raadet Carl Brosbøll til at prøve paa at komme til Kunstakademiet i København.

Maaske var det Carl Brosbølls hurtige Nemme, der fik Faderen til at vælge denne mere »boglige« Vej, skønt Regning altid voldte ham megen Besvær. Maaske kom den lille Ting med i Betragtning, at han formodentlig allerede den Gang, som højt op i Aarene, havde en meget smuk og tydelig Haandskrift.

Men den dybeste Grund til, at han skulde bort, har vel nok været den, at der ikke var Plads derhjemme for baade hans og Faderens stærke Viljer.

Naar Carl Brosbøll forlod sin Plads i Vejle, er ikke ganske afgjort. Han maa være vendt tilbage til Fredericia, ti derfra var det, at han med sin Onkel Henrik Møller*), sejlede til København. Det ser saa-

*) I Følge Oplysning fra Kaptajn Jens Møller, Fredericia.

ledes ud til, at det ikke var uden Faderens Vidende, men rimeligvis var det mod hans Vilje, at Carl Brosbøll tog til København.

Han fik Friplads paa Akademiet og gennemgik Klasserne op til Modelskolen. Saa opgav han at blive Maler og begyndte at skrive.

Ganske ung uden Hjælpemidler og uden Venner maatte han i København tage Kampen op mod Kaar, der i flere Maader ligner H. C. Andersens, kun at de i det ydre synes at have været endnu haardere, fordi de strakte sig over et længere Tidsrum. Men han var ogsaa skabt til at taale en mere ublid Medfart end denne Digter.

Hvad Hjemmet havde begyndt, fortsatte disse Aars Forhold. I dem størknede og hærdedes den Støbning, hans Natur var af, og han fik vistnok den Gang det Ensomhedspræg, som han bevarede op gennem Livet.

Han hørte ikke til dem, der kan lade sig tage under Armene, var hverken svag, elskværdig, eller medgørlig nok, om han end, hvad han aldrig glemte, mødte stor Godhed og Velvilje hos enkelte. Ene kæmpede han sig frem mod den kolde Ligegyldighed og alle de Hindringer, Livet har for den, der er meget fattig, ikke særlig ærbødig anlagt, og som ikke vil gaa den reglementerede Vej til at tjene noget: at sælge sin Frihed for dag-

ligt Brød. Dertil kom, at han som alle Talenter havde den vanskelige Opgave, at bevise sig selv og andre sin Ret til at gaa sine egne Veje, bevise, at hans Kunstnerkald var en Virkelighed.

Den Kærnesundhed og det kæmpestærke Legeme, der var eet af hans Slægtsmærker, blev en Betingelse for, at han gik ud af disse Aars Savn og overvældende Arbejde med usvækket Kraft.

Der var to Mænd, der fremfor nogen anden, rakte ham en støttende Haand. Den ene var Professor Sibbern. Den anden Konferentsraad Jonas Collin.

I Erslevs Forfatterlexikon staar der mellem Anførselstegn, der kun kan betegne Ordene som en Oplysning, meddelt af Carl Brosbøll selv:

»Han erkender i øvrigt at: »Hvad han er og bliver til, har han alene Geheimekonferentsraad Collin og Etatsraad Sibberns Velvilje og faderlige Godhed at takke for.«

Ordene lyder jo meget stærke for Nutidsøren; men denne offentlige Udtalelse støttes af private, skriftlige Udtalelser, der ikke er mindre stærke, og som refererer sig til en bestemt Begivenhed i Carl Brosbølls Liv, et Vendepunkt, hvor alt stod paa Spil, og hvor Jonas Collin hjalp til at føre ham lykkeligt over det svære Punkt.

Dette ses af nogle Breve fra Carl Brosbøll til Jonas Collin.*)

Det første af disse, adresseret »Til Hr. Assessor Collin, Sekretær ved Fonden ad usus publicos,« er uden Dato, men maa være skrevet i Aaret 1841, ti Carl Brosbøll skriver heri:

». . . . Ved sidste Universitetsfest var jeg blevet tilkendt Accessit for en besvaret Opgave.«

Det har, som de følgende Breve viser, været den 1839 udsatte Prisopgave: »At udvikle det poetiske i nogle af den nyere Tids berømteste Billedhuggerværker.«

Chr. Molbech fik Guldmedaillen; men det hedder i Øhlenschlägers og Sibberns Bedømmelse*): »En anden mindre Afhandling med Motto: »Ernst ist das Leben, heiter ist die Kunst,« har mere fragmentarisk behandlet Genstanden. men fortjener dog Accessit, da den vidner om Kundskab og Smag.« Hertil føjes saa senere den Bemærkning, at Forfatteren »befandtes ikke at være akademisk Borger og kunde derfor ikke nævnes.«

Det nævnte Brev indeholder kun en Anmodning om atter af Fondens Midler at faa

Findes paa det Store Kongelige Bibliothek mellem de Collinske Papirer. Benyttet med Fru Benedikte Collins velvillige Tilladelse.

**), Selmers Aarbog 1840.

en Understøttelse, hvortil Sibbern havde anbefalet ham.

Før denne Tid synes Carl Brosbøll ikke at være kommen i personlig Berøring med Jonas Collin. I det mindste er Tonen en helt anden i det følgende Brev.

Det er i Anledning af »Gino«, at Carl Brosbøll denne Gang skriver til Jonas Collin, der sad i det kongelige Theaters Direction. Han kalder »Gino« »mit førstefødte dramatiske Værk«, og Brevet handler om Stykkets mulige Antagelse til Opførelse paa Theatret.

Det næste Brev — uden Dato — indeholder en jublende Tak, fordi Carl Brosbøll ved sit Besøg hos Collin Dagen forud, havde faaet at vide, at »Gino« var antaget. ». . . . De har paa en forunderlig Maade, uden at ane det, grebet ind i min Fremtids Skæbne; jeg tænkte paa, da jeg gik fra Dem i Gaar, at De ved at se min Glæde over den Nyhed, De fortalte, maaske smilende over mig, og der kunde vel under andre Omstændigheder være Grund dertil; men jeg tænkte ogsaa paa, at blandt alle de Handlinger, Folk fortæller, at Deres Liv har været rigt paa, maaske næppe var en eneste, der havde saa heldbringende Følger, eller som bragte Dem en varmere, oprigtigere Tak, end denne mod mig. Lad mig for min egen Skyld tilføje, at det slet ikke

grunder sig paa den mulige pekuniære For-
 del, jeg maaske kan have af »Gino«; jeg
 trænger i dette Øjeblik ikke mere dertil;
 før skrev jeg blot for at leve, maaske det
 er dumt, naar jeg siger, at jeg nu mere
 lever for at skrive.*) jeg skulde til
 enhver anden Tid, det forsikrer jeg, uden
 at ænse det videre, have revet »Gino« i
 Stykker, ti jeg kan skrive et andet Stykke
 i Stedet for, men saaledes som »Gino« blev
 antaget, og under de Livsforhold for mig,
 hvori det skete, var det en Lykke og vil
 have en afgørende Indflydelse paa min
 Skæbne. Det skylder jeg Dem Tak for, og
 jeg bringer Dem min Tak, saa inderlig som
 nogensinde et Menneske er istand til, og
 hvis De end forsmaar den, nuvel, jeg tak-
 ker Dem da alligevel og skriver disse Linier
 ikke for Deres, men for min egen Skyld . . .«

Det næste Brev er det af 7. Marts 1844,
 det mærkeligste i den lille Samling, og det,
 der indeholder de eneste ligefremme Udtal-
 lelser om personlige Forhold, som forefin-
 des fra Carl Brosbølls Haand i hele hans
 Ungdomstid.

For helt at forstaa, hvad han siger, og
 hvorledes han var stedt, maa der imidlertid
 forudskikkes nogle Bemærkninger.

*) Hvad Carl Brosbøll her forblommet sigter til,
 vides ikke. Den lykkelige Forandring i hans
 ydre Kaar blev, som det senere vil ses, ikke af
 lang Varighed.

Siden 1838 havde Carl Brosbøll arbejdet med den Voldsomhed, der var ham egen, men som i disse Aar øgedes ved Nødvendigheden af at skrive meget for at skaffe sig Livets Ophold.

Foruden hvad han skrev til »Portefeuil-len«, »Günthelbergs Haandbibliothek for Morskabslæsning« etc. udkom 1838 »Organisten i Jellinge« og derpaa i de følgende Aar til 1844: »Slægtskabet«, »Smuglerens Søn«, »Diggrevens Børn«, »Hedemanden«, »Foldingbro«, »Madsalune«. Paa samme Tid besvarede han Universitetets før omtalte Prisopgave af 1839 og var i Gang med at besvare den for 1843 udsatte Prisopgave. Under alt dette læste han til Examen Artium. Endelig havde han til det kongelige Theater indsendt »Gino« og »Eiaghs Søner«.

Naar man husker under hvilke Kaar, alt dette Arbejde udførtes, synes det næsten utroligt, at et Menneskes Kræfter kunde slaa til.

Men da Carl Brosbøll 7. Marts 1844 skrev sit Brev til Jonas Collin, havde han, hvad der ellers ikke plejede at overgaa ham, selv Fornemmelsen af at være naaet til Grænsen for, hvad han i Retning af Arbejde formaaede.

Paa Grund af Sygdom, skriver han, er han selv hindret i at komme op til Konfe-

rentsraad Collin. September 1843 var der givet ham Løfte om »Gino«s Antagelse. (Det blev ikke opført.) Senere havde han indsendt »Eiaghs Sønner«. I November var det blevet ham lovet, at det skulde spilles i »denne Saison«. Og nu udbryder han: »Ingen, der indsender eller har indsendt Stykker til det kongelige Theater, kan have saa stor en Grund til at ønske det paa Scenen som jeg. Jeg vil sige Grunden.«

Han har allerede i længere Tid læst til Examen, »men kun med et daarligt Resultat, hvortil Grunden blot ligger i pekuniære Forhold, eftersom det ikke er saa let, naar man hverken har en rig Fader eller Moder da at udrede omtrent 1 Rdl. daglig blot til Manuduktører.«

»Uden nogen Slægtning eller bekendt har jeg staaet ganske ene siden mit femtende Aar og hjulpet mig selv, som jeg kunde bedst. Jeg tænkte bestandig, at det nok skulde gaa, fordi Verden var saa stor og jeg selv saa lille, og der hører heller ikke meget til at kunne forskaffe sig sit Udkomme; men alt, hvad jeg i de foregaaende Aar har kunnet sammenspare, er nu, medens jeg anvender Tiden til at læse, forbrugt, og jeg er desuden kommen i en stor Gæld til mine Manuduktører, der naturligvis ikke vil læse med mig, uden at jeg betaler dem, . . . hvis mit Stykke ikke bliver opført, saa-

ledes at jeg kan faa nogle Penge for det, vil det ikke være mig muligt at faa Examen, og dermed er min hele Fremtid saa at sige ruineret, saameget mere som jeg har besvaret den æsthetiske Prisopgave for i Aar til Universitetet, og har faaet Haab om at maatte blive stillet lig med Studenterne, naar jeg tog Artium til Oktober, eftersom Bekendtgørelsen af Dommen over mit Arbejde først sker i September Maaned; i modsat Tilfælde vil der ikke blive taget nogen Notits af mig . . .« Han siger videre, at det »nytter ham kun lidt«, at han »foruden »Eiaghs Sønner« har skrevet en Novelle paa 42 Ark, som i denne Maaned udkommer, og et Bind Digte« . . . De Penge, han faar for »Novellen«, skal han leve af, og for Digtene venter han kun 30 Rdl. . . . »for mig gælder det alt.« Han tilføjer, at han tror »uden dermed blot at overgive mig til et ungt Menneskes sangvinske Forhaabninger,« at han vilde »være reddet i alt«, naar blot »Eiaghs Sønner« kom til Opførelse i »denne Saison, . . . i det mindste var jeg da sikker paa en god Examen, i ethvert andet Tilfælde maa jeg opgive den.«

Det synes, som om Konferentsraad Collin ved at gøre sin Indflydelse gældende til at fremskynde Opførelsen af »Eiaghs Sønner« i dette afgørende Øjeblik har gjort Carl Brosbøll en uvurderlig Tjeneste.

»Eiaghs Sønner« blev opført paa det kongelige Theater 1844, og Carl Brosbøll tog sin Examen 1844. Han fik kun anden Karakter, Haud ill. I Latin og Latinsk Stil havde han to non cont., ellers otte haud ill. og to laud.*) Samme Aar blev der tilkendt ham Guldmedaille for Besvarelsen af den i 1843 udsatte Prisopgave: »At undersøge og ved Exempler at oplyse, hvorpaa et Dramas Virkning paa Theatret især beror etc.« Men det hedder atter, at da Forfatteren til Besvarelsen, I. C. C. Brosbøll, ikke endnu var akademisk Borger, blandt hvis Tal han først efter den i Efteraaret afholdte Examen Artium blev optaget, kunde Præmien ikke tilkendes ham.

Men Carl Brosbøll vilde have sin Guldmedaille. 1845 besvarede han Prisopgaven: »Forsøg paa at udvikle det ejendommelige i det indiske Drama Sakuntala, saavel i Henseende til Skønhed som Behandling.«

I Sept. 1846 faldt Bedømmelsen. Denne Gang fik han Guldmedaille.

Det, at han efter endt Examen havde al sin Tid til sin Raadighed, synes at have fremkaldt en Forandring i hans Sindstilstand og foreløbige Forhold.

1845 var han paa sin første Udenlandsrejse. Fra Wien sender han 7. Juni 1845

*) Selters Aarbog 1845.

atter et Brev til Jonas Collin. Dette Brev behandler en Mængde Themaer og anslaar mange Toner, der ikke alle har lige ægte Klang. Han fortæller, at han har været i Berlin, Dresden, Leipzig, Eger, Carlsbad, Töplitz og Prag. Paa denne Rejse har han gjort en Mængde Opdagelser, »een af de kostbareste, og som jeg til dette Øjeblik har givet over 200 Rdl. for, er, at Folk i Tyskland akkurat ser ligesaadan ud og er ligesaa komiske som i Kjøbenhavn.« Han har truffet paa en engelsk Familie; Manden viser ham Interesse, fordi de skyder med Pistoler sammen, Moder og Datter, »fordi jeg jodler saa højt og gennemtrængende . . . Hvad, der knytter mig til dem, er først de komiske Ejendommeligheder og dernæst Lyst til at betragte deres umaadelige Elegance, noget jeg hos Damer altid har sværmet for, og som jeg tror, hele den nyere Tid sværmer for, endog i den Grad, at man foretrækker det elegante for det skønne.« ---

Det »mest rørende og smukke«, han har set, saa han i Prebischthor; der sad en Nattergal paa en Birkegren og sang »mens Hunnen laa i Reden og rugede tre smaa Unger. Den sang saa dejligt og sjæleglad hen ved tre Timer.«

Naturen i Sachsisk Schweiz har grebet ham. »Døg forekommer det mig at være en Profanation af en saadan Egn at rejse igen-

nem den alene. To skulde man være, med en Kvinde burde man rejse. O, hvor det maatte være herligt at leve i dette Foraar for den, i hvis Hjerte endnu Foraaret bor, for den, hvem endnu Verden ikke har fortalt, at Haabet kun er den yngste Søn i Sorgens Familie, at Lykke er en Løgn, der tidligere eller sildigere opklares, en Blomst, der aldrig sætter Frugt, at Tillid og Tro er et Legetøj, hvis Farve gaar af i Regn« etc. — en Række Udtalelser, hvor det gaar ham, som det er blevet sagt om hans digtede Personer: » . . . deres Pathos bliver ofte uægte, fordi den altid vil udtrykke sig med Esprit.«*)

Men ganske ægte, helt fra Hjertet kommer i Brevets Slutning den personlige Henvendelse til Jonas Collin, i Overensstemmelse med Udtalelser i et andet af de her omtalte Breve.

Carl Brosbøll fortæller, hvorledes han tit har fundet paa et Paaskud til at komme op til Jonas Collin »uden at have anden Grund end blot min Lyst til at se og tale med Dem. Der har altid været noget i Deres Adfærd, som jeg i mit inderste Hjerte maatte beundre.«

I Brevet om »Gino« havde han allerede sagt: »Der er endnu en Ting, jeg til Slut-

*) Dr. G. Brandes »Det nittende Aarhundrede« 1876.

ning vil omtale . . . og det er denne Velvilje, denne Deltagelse, denne Hjertelighed, jeg ogsaa vilde takke Dem for.«

Han slutter*) med Ordene: »Hvis der skulde komme en Tid, da en foragtet Kvist bliver til et Træ, saa skal det være min Stolthed at fortælle Dem det samme, som Banquo i Macbeth:

»Ja, den har spiret, Herre, men dens Frugt er Din.««

I al Carl Brosbølls forskyldte og ufor-skyldte Ensomhed, i al den Mangel paa Førstaaelse hans »af mange Modsætninger sammensatte« Natur fremkaldte og mødtes med, er Jonas Collins milde, humane Sind, den »Hjertelighed«, hvormed han har behandlet ham, det Taalmod, han synes at have vist den ukendte, fremstormende og alligevel sky, meget kantede unge Mand, gaet som et Solglimt over Carl Brosbølls Ungdomsliv.

Den før omtalte stærke offentlige Udta- lelse var et sandt Udtryk for den Taknem- lighedsfølelse, han da og altid senere næ- rede for den Mand, der drejede Roret paa hans Baad, dengang den var Kæntring nær.

Endnu er der een, hvis Navn knytter sig til Fortællingen om Carl Brosbølls Ung- domstid. Det er Tertia Fabricius, hans før- ste Forlovede.

*) Brevet af 1845.

Om hende vides kun lidt. Hun var en Del ældre end han, ham overlegen i Dannelsen, og siges at have haft stor Indflydelse paa ham. Hun døde, inden Aldersforskel eller anden Ulighed kunde adskille dem. Maa-ske bidrog hendes tidlige Død sit til at bevare hendes Minde med en egen Glans.

Carl Brosbøll har sørget for, at hendes Navn ikke skulde blive glemt. Han har selv fortalt mig, at han dannede sit Forfatternavn af hendes og sit eget Navn, i hvilke to Navne (Carl-Tertia) alle Bogstaver til Carit Etlar findes.

Han opkaldte sit Barn ogsaa med hendes Navn og lod det døbe 21. April til Minde om, at han den Dag havde set Tertia igen efter en længere Adskillelse, fremkaldt ved Sygdom.

Mange Aar efter hendes Død, da han en Dag gik med sit Barn ved Haanden, standsede han uden for et Hus og sagde stille: »Her døde Tertia«.

En meget lang Koralkæde af blege, slæbne Perler og et Jernkors, sammensat af smaa, sorte Roser, var Minder om hende, som hans Hustru gemte, og som han undertiden forlangte at se.

II.

HANSINE THORBJØRNSEN.
ÆGTESKAB.
HJEMMET I FREDERIKSBERG ALLÉE.
DAGLIGE LIV.

Fru Brosbøll i Trediveaarsalderen.

Faa Slægter har vist gemt bedre paa deres gamle Familiepapirer end den Gren af Familierne Selmer og Toyon, fra hvilken Hansine Thorbjørnsen, Carl Brosbølls Hustru, nedstammede.

Fra Toyonernes Slægt er det ældste Dokument i mit Eje dateret 1761, men fra Selmerne har jeg Dokumenter (Bestallinger etc.) lige fra Frederik den fjerdes Tid.

I Følge Bestalling af 1699 udnævntes Niels Selmer (efter en gammel Stamtavle Søn af en Oberst i skotsk Tjeneste) til Byfoged i Assens; hans Søn, Lorents Selmer, blev Byfoged i Rønne og Vester Herred paa Bornholm, og Sønnen af ham, Rasmus Sternberg Selmer, Grosserer og Direktør ved Det asiatiske Kompagni.

Det var denne Rasmus Sternberg Selmer, der ægtede Marie Louise Gandille (el. Gandil), hvis Moder var en Toyon, og saaledes knyttede han sin danske, borgerlige Slægt til en af de fra Frankrig indvandrede Huguenotfamilier, der ved Ægteskab med andre franske Huguenotemigranter — Familierne Lorent, Joncquièrre og den efter Navnet at dømme skotske Slægt MacCulloch — fornyede og bevarede deres franske og calvinistiske Traditioner.

Fru Hansine Brosbølls Moder huskede, at der som Barn var blevet hende fortalt om Slægtens Flugt fra Frankrig. En fransk Officer, der var Ven med en af Toyonerne, modtog en Aften, da de sad til Bords, en Ordre, og efter Læsningen raadede han, stærkt bevæget, sine Venner til øjeblikkelig Flugt. Brevet havde underrettet ham om en begyndende Huguenotforfølgelse. Rimeligvis er Slægten Toyon kommet hertil paa Ludvig den fjortendes Tid.

Foruden Dokumenterne findes en Salmebog som den brugtes i Calvins Kirker*), og et Billede af en Toyon i rød Dragt med pudret Haar. Han har en for fremmede umiskendelig Lighed med afdøde Fru Brosbøll. Det sydlandske Blod slog igennem og viste sig især i Kvindernes mørke Øjne og brunsorte Haar.

*) Davids Salmer i fransk Oversættelse.

Der udgik en stor Børneflokk fra Rasmus Selmers Hjem, hvor den lille, livlige Frue levede et meget lykkeligt Liv med sin danske Mand, for hvem hun nærede en rørende Ærbødighed og en ungpigeagtig Kærlighed. Hendes Døtre lagde Mærke til, at den noget ivrige Moder altid blev stille, naar hun hørte sin Mands Trin, som hun kendte før nogen anden, og at hun rødmede og smilede, naar han kom. I øvrigt var hun en striks Dame, der opdrog sine Døtre i al Slags Huslighed og til Arbejde. Endnu som gammel huskede hendes næstældste Datter, Anna Elisabeth, (gift med Marinekaptejn Ely), hvorledes Moderen, naar de unge Pigers Stopninger ikke var efter Ønske, med sin lille, spidse Saks klippede hele Stopningen ud og uden at sige et Ord rakte Synderen Arbejdet til nyt Forsøg. Hjemmet førtes som et velhavende Borgerhus paa den Tid. Husfruen gik kun meget sjældent ud, slet ikke i Butikker; Kræmmeren bragte Varer op til Valg. Trængte de unge Piger til en festlig Dragt, fik de Lov at udvælge sig et Stykke kinesisk Silketøj af en stor Kiste, der stod paa Loftet. Heraf syede de med Lethed en af de Empire-Kjoler med korte Ærmer, Løbegang i Halsen og under Brystet, der var den Tids Mode.

Rasmus Selmer selv gik lange Ture, og tværtimod Skik og Brug tog han gerne sine

Døtre med sig. Især tre af disse udmærkede sig ved sjælden Skønhed. Den yngste, Christiane Mathilde, ægtede før sit tyvende Aar »Landsoverrets samt Hof og Stads Rets Prokurator« Hans Carsten Thorbjørnsen. Allerede 27 Aar gammel blev hun Enke. Hendes yngste Barn, Hansine Thorbjørnsen (Fru Brosbøll), fødtes 1829, samme Aar Faderen døde.

Fru Thorbjørnsen flyttede med sine fire Børn tilbage til sine Forældres Hus, hvor hun boede til deres Død.

1833, Dagen efter at den treogfirsindstyveaarige Rasmus Sternberg Selmer havde begravet sin Hustru, døde han selv. Pengekrisen havde reduceret hans Formue betydeligt. Han efterlod sig næppe synderligt ud over Bohave. Og nu kom der en Række svære Aar for hans Datter, Enkefru Thorbjørnsen, der var opdraget i et godt, solidt Borgerhuses Velstand. Hun bar disse Aar, som hun bar alt andet, med et klageløst Mod, der aldrig gav tabt, uden at tale derom, end ikke til sine nærmeste, indesluttet og meget stille, som hun efter Tabet af sin Mand var blevet. Børnene vidste, at der maatte spares, men mærkede aldrig Modrens Bekymringer eller de Pinagtigheder, smaa Kaar paa saa mange Maader fører Mennesker ind i.

Fru Brosbøll har fortalt, at hun ofte som

Barn om Natten vaagnede og saa sin Moder sidde ved Lampen og sy paa deres Tøj, og at hun puttede sig i sin Seng og tænkte: »At Mor dog gider det!« Saa lidt kendte Børnene til, under hvor smaa Kaar Hus-holdningen førtes.

Lejligheden var lille, men fra det gamle Hus var Møbler, Krystal og Sølvtoj Ting, der holdt Hjemmet smukt til daglig og ved festlige Lejligheder. En anden Skat var ogsaa gaaet i Arv, en af disse tro og hengivne Piger, der kom til det Selmerske Hus som »lille Ane«, avancerede til »store Ane« og tjente Fru Thorbjørnson, indtil hun som »gamle Ane« fik Bolig i Vartov, men stadig gjorde Nytte som Stoppe- og Lappekone.

Den ældste Datter gik i Frøken Lindes Skole, den yngste, Hansine, i Frøken Bierfreunds Institut. Sønnen studerede, tog senere Skolelærerexamen og lever endnu i Vejle som forhenværende Skoleinspektør. En Datter døde ganske ung.

Slægten — Selmers, Madvigs og Gandils — slog Kreds om det lille Hjem sammen med gode Venner, Rings, Salicaths, Lægen Ole Bang og Frøken Helene Harbau. Fru Thorbjørnsens Søster, Fru Ely, der ogsaa ung blev Enke, flyttede sammen med hende.

Senere fik Børnene Venner i Familierne Rothe, Ravn og Ebberlin. Kommandør

Ravns Datter, Amalie, vedblev at følge Hansine Thorbjørnsen som en meget kær og trofast Ven Livet igennem.

I dette By og Stueliv voksede Hansine Thorbjørnsen op. Glad af Sind, stærk, altid sund, fuld af Livslyst, saa smuk, at hendes Skønhed blev som noget selvfølgeligt, en ubestridt Kendsgerning, der kun beskæftigede hende meget lidt, voksede hun op som yngste Barn og alles Yndling. Hun havde kun lyse Minder fra sin Barndom. Glad tog hun mod al den Venlighed, som hendes eget venlige Sind og hendes Ynde bragte Mennesker til at vise hende. Hun var en født lille Dame. I Opdragelse og Vaner, lige modsat den Mand hun senere ægtede, et Bybarn.

Aldrig nogen Sinde havde hun rodet i Jorden, eller gravet eller klatret i Træerne som andre lykkeligere Børn. Spadsereturene foregik paa Volden eller i Kirsebærgangen, altid under Eskorte. Hun kom aldrig paa Tomandshaand med Naturen. Hun holdt af at gaa i en Have eller i en Park, men vilde ikke kunnet tænke sig at færdes ene i Skov eller Mark.

»Du holder mest af de Bær, jeg plukker til Dig, og de Blomster, jeg bringer Dig i Buket«, sagde Carl Brosbøll engang til sin Hustru — vistnok med en sørgmodig Fornemmelse af den Forskel, der her

var mellem ham, Naturdyrker som han var, og hende.

Efter sin Konfirmation underviste hun i den Skole, hun selv havde gaaet i; senere da Skolen gik ind, samlede hun en Del Smaapiger i sit Hjem og læste med dem der. Hun fortjente i sin Forlovelsestid, hvad hun anvendte til sit Udstyr.

Det var den unge Billedhugger, Carl Julius Rosenfalk, der indførte Carl Brosbøll i Fru Thorbjørnsens Hjem. Han var selv forlovet med den ældste Datter, Louise Thorbjørnsen.

Carl Brosbøll lærte vistnok Rosenfalk at kende paa Akademiet. En Tid arbejdede Rosenfalk som Elev i Bissens Atelier. Han fik den Neuhausenske Præmie for »en Dreng, som pilker«. Denne Statue staar endnu tillige med hans »Psyche« i Nischerne paa Huset i Frederiksbergallée, der en Tid var hans og Carl Brosbølls fælles Eje og Hjem. Gennem en lang Aarrække var disse to Mænd ikke blot Venner, men de boede sammen baade før og efter deres Ægteskab.

Rosenfalk naaede aldrig, hvad han i sin Ungdom drømte om, at blive Kunstner. Men hele hans Liv igennem var Kunsten hans Glæde. Timevis kunde han sidde med en smuk Tegning, eller et Billede foran sig, følge alle Linier og fordybe sig i de mindste

Enkeltheder med en egen andægtig, stille, næsten ordløs Fryd, der bragte hans Ansigt til at lyse. Denne Glæde over Kunst og hans dybe, trofaste Kærlighed til sin Hustru var de to stærke Følelser i den stilfærdige, altid arbejdende, strengt nøjsomme Mands Liv.

Hans Forhold til Brosbøll var i lang Tid en betaget Beundring. Han havde kun smaa Tanker om sig selv og lod sig i en Række Aar meget lede af den syv Aar yngre Ven. De boede sammen til Aarene omkring treds, saa skiltes deres Veje for bestandig.

Hansine Thorbjørnsen var lidt over seksten Aar, da Carl Brosbøll begyndte at komme i hendes Moders Hus. Dog havde de set hinanden før.

Fru Brosbøll mindedes og omtalte i sin sidste Tid ofte, at første Gang, hun saa Carl Brosbøll, var, da en af hendes Veninder viste hende ham i Theatret. Den Aften var hun imidlertid stærkt optaget af Skuespillet. Hun saa ham kun flygtigt, dog nok til at genkende ham.

Anden Gang kom han gaaende mod hende over Frue Plads. Af Nysgerrighed efter at se en Forfatter vendte hun sig om — »da stod han og saa efter mig«, sagde hun.

Det Hjem, hvor Carl Brosbøll hurtigt

blev en hyppig Gæst, førtes, som alt sagt, under smaa Kaar. Dertil var Carl Brosbøll vant, han var selv paa denne Tid fattig. Men dette Hjem stod i Dannelse, Sæder og Omgangskreds højt over hans eget, og det blev derigennem af stor Betydning for ham.

Henved sytten Aar gammel forlovede Hansine Thorbjørnsen sig med ham. Det vakte ikke ubetinget Glæde hverken i Hjemmet eller i den nærmeste Omgangskreds.

Men faa havde som Carl Brosbøll, naar han vilde det, Evne til at vinde Mennesker. Der fulgte med ham et Brus af Liv, af ung, frisk Kraft, af nye Interesser, af Munterhed og Løjer ind over det lille Hjem.

Fru Brosbøll har fortalt, at en Aiten, vistnok før Forlovelsen, da de unge var samlede, og hendes Moder, som altid, sad i deres Kreds, saa hun pludselig, at Carl Brosbølls Ord og Væsen bragte Moderen til at le højt. »Mor ler!« udbød hun og opdagede for første Gang, at dette søde, milde Ansigt, der havde saa mange Smil til sine Kære, aldrig havde let, saalænge hun kunde huske— aldrig siden hendes Mands Død er det blevet sagt.

At Carl Brosbøll havde denne Indflydelse paa hendes Mor, var en ikke ringe Anbefaling i hendes Øjne.

Fra Forlovelsesdagene er der bevaret et Par Smaatræk, der er ret betegnende for Carl Brosbøll.

Foruden en Stork, der ikke længe taalte Stuelivet, husede han i sin og Rosenfalks lille Lejlighed en stor Hund, Jan, og nogle Aber, Ulle, Jappe og Tusse, som hans Aber altid hed. Jan var opdraget til at være Abernes Kakkellovn. Naar Carl Brosbøll skulde gaa, hed det: »Læg sig, Jan!« og de Aber, der skulde blive hjemme, blev nu puttet ind til den for at holde Varmen.

»Jappe følger med til Fru Thorbjørnsen!« og ud for den begunstige af den aabne Dør, ned ad Filosofgangen og op i Huset, hvor Carl Brosbølls Svigermoder boede. Naar Abens Herre var til Stede, opførte den sig altid skikkeligt.

Men en Dag, medens Hansine Thorbjørnsen sad og læste med sine smaa Elever, kom Husets Pige ind med en lukket Kurv. Det var »en Gave fra Frøkenens Forlovede« med Bøn om, at »Frøkenen selv vilde aabne Kurven og helst straks.« Frøken Thorbjørnsen aabnede og — ud sprang den nydeligste lille Capucinerabe, der under Børnenes Angstskrig og Jubel for forvildet om, indtil den opdagede Hansine Thorbjørnsens Moder, der bevarede sin Ro i Larmen. I hendes Skød puttete den sig ned, og det blev fra den Dag, hver Gang den kom i Besøg,

dens stadige Tilflugtssted. Der døde det lille Dyr ogsaa senere, da den havde spist Kalk paa en Arbejdsplads. Gaven blev ikke modtaget, skønt Hansine Thorbjørnsen delte Carl Brosbølls store Kærlighed til Dyr.

En anden mindre fornøjelig Oplevelse havde Hansine Thorbjørnsen kort efter sin Forlovelse med Carl Brosbøll. Paa en Spadseretur mødte de Magister Søren Kierkegaard. Da Brosbøll forestillede sin Forlovede sagde Søren Kierkegaard kun: »Naa — ja saa — De har forlovet Dem med den lille Pige, Brosbøll!«

Til Hansine Thorbjørnsens Forundring tog Carl Brosbøll baade hende og Søren Kierkegaard meget ilde op, at han havde kaldt hende — knap sytten Aar var hun — en »lille Pige« og ikke »en Dame«.

»Hun er en fuldkommen Dame«, det var den højeste Ros, Carl Brosbøll kunde udtale om en Kvinde, og hvor ung hans Forlovede end var, kunde han med en vis Ret vente, at hans tilkommende Hustru netop gjorde dette Indtryk paa Mennesker.

Hendes slanke Skikkelse, lidt over Middelhøjde, hendes fine Haand og Fod, de klassisk rene Træk, den ranke, skønne Maade, hvorpaa hun bar sit Hoved, men fremfor alt den Ynde, der prægede hendes lette Gang, ligesom enhver Bevægelse og endelig den milde, sjælfulte Godhed, der lyste ud

af hendes dejlige Øjne — dejlige lige til hun som ældgammel lukkede dem i Døden — alt dette frembragte et sjældent fint og harmonisk Skønhedsindtryk.

»La grace est plus belle que la beauté«, siger en gammel fransk Klassiker, men hvor de begge mødes, og hvor det Ydre er, som det her allerede dengang var og stedse i højere Grad blev, et Udtryk for saa stærkt og rent et Menneskesind — der naas det sjælden sete.

Jeg har ofte lagt Mærke til, hvorledes Carl Brosbøll med glad Beundring i sit Øje, kunde følge sin Hustru, naar hun gik i Hus eller Have: »Se paa Din Mor«, sagde han tit, »hun kan ikke gøre noget, som er stygt«, og han gav Ordet »stygt« en Betydning, der strakte sig langt over det blot æsthetiske.

Dengang Magister Søren Kierkegaard kaldte hende »en lille Pige«, var hun et uudviklet Barn, men hun ejede de stærke, sunde Sinds Evne til fortsat Udvikling. Ikke gennem Studium eller Tænkning — med Carl Brosbøll ved sin Side vilde det været en Ulykke, om hendes Tilbøjelighed var gaaet i den Retning — men gennem Erfaring, gennem at lære af alt, hvad Livet førte paa hendes Vej. »Det meste, jeg ved, har jeg lært ved at se paa Mennesker«, sagde hun

ofte, og hun tilføjede gerne: »Jeg elsker Mennesker, trods alt«.

Saaledes erhvervede hun sig lidt efter lidt den Livsvisdom, der forstaar og tilgiver, endog saa dybt, at den over for personlig Uret kan finde helt ind til det kloge, overlegne Smil. Kun eet forstod hun aldrig, den brutale Raahed, der træder andres Ret under Fødder, og den slaviske Underkastelse, der lader sig alt byde. Hendes Sympathi var altid paa deres Side, der led Uret, især deres, der rejste sig mod Uret, baade i det private og det offentlige Liv. Hun fulgte i sine senere Aar saaledes Socialdemokratiets Udvikling herhjemme med stor Interesse, og skønt hun ikke forstod Nødvendigheden af den strenge Disciplin indenfor Partiet og harmedes, naar hun saa den ramme de enkelte, forlangte hun hver Dag »Socialdemokraten«, som hun stadig læste. Ivrigt diskuterede hun, hvad der angik Retsforhold, Børnepleje, Bygningsforhold o. l.

Hendes stærke Harme over al Forurettelse husker jeg lige fra min tidlige Barn-dom mange Exempler paa, mest i hendes Handlinger, men dog især eet, der fik Udslag i Ord. Hun underviste mig til mit tolvte Aar i forskellige Fag, og engang, da der i Historien var Tale om de blodige Synder, »Kristenheden« har paa sin Samvittighed over for sin store Læremester, det jø-

diske Folk, talte hun om denne Skændsel og Forbrydelse i Ord, som jeg naturligvis ikke kan genkalde, men som var saa gripende, at intet, jeg senere læste herom, gjorde et stærkere Indtryk paa mig.

Ubeskrivelig rørende for dem, der elskede hende, var det at se denne dybe Medfølelse med alle Lidende faa Ord i nogle af hendes sidste Feberfantasier, der gjaldt et nylig omtalt større Hjem for hjem- og arbejdsløse Mennesker.

Gennem hele sit Liv, uantastet af, hvad hendes Omgivelser mente eller tænkte, bares hun oppe af en umiddelbart grebet, stærk bevidst Gudstro. Gud var for hende en »fast Borg«, »en Tilflugt i Angester, prøvet tilfulde« — en Tro, der som alt, hvad der var hendes Sjæls dybeste Eje, kun fik Ord, naar stærk Bevægelse, Glæde eller Lidelse, sprængte de »Jernbaand«, hun som »Tro Hendrik havde lagt om sit Hjerte, for at det ikke skulde briste«.

Carl Brosbøll har tit hyldet sin Hustru i smaa korte Digte af rent privat Natur. Foran i sine Bøger skrev han ogsaa undertiden nogle Linier, naar han gav hende dem.

De følgende Linier, der viser, hvad Betydning for sit Forfatterskab, han selv til lagde hende, skrev han i Aaret 1860 foran Udgaven af »Gjøngehøvdingen« i »Skrifter af Carit Etlar«.

Til Hansine.

Din flot tross end mine Bide, usat om ²indens jeg
 jern,
 tjænt et lille jystegnet; det Billedet blev.
 Carit Etlar.

1862 samme Sted foran »Haabløs«:

Hansine

All hvad for vil lufus om, all hvad jeg forer pillede,
 Giamerret mist et lille Ord af dit eget Billed.

CE

Hans Produktion fra Aarene efter hans Forlovelse viser, at han havde Ret i at tillægge sit Møde med en Kvinde af hendes Art saa stor Betydning.

Ganske vist vedblev de Kvinder, der var Genstand for Carit Etlars Hertes glødende Tilbedelse at skæmmes — han vilde brugt et Ord af modsat Betydning — af det Koketteri, der for ham (mon ikke til Dels for hans Ungdoms Samtid herhjemme?) syntes at høre med til en Kvindes Fuldkommenheder. Maaske fordi Koketteriet, foruden at indeholde en saa stærk, skjult Hyldning af

Manden, gør en Kvinde vekslende i Væsen, »ny«, uberegnelig, vanskeligere at forstaa og tilsyneladende ogsaa vanskeligere at vinde — altsammen noget, der egnede sig til at sætte hans Fantasi og meget stærke Vilje i Bevægelse. Men ved Siden af disse Kvinder skildrer han nu ofte Skikkelser af hel anden Art. Saaledes i »Gjøngehøvdingen«, der udkom 1853. (Carl Brosbøll blev gift Dec. 1851.)

I Karen Kaas, hos hvem Svend Gjønge omsider »fandt, hvad han søgte«, prøver han paa at fremstille den purunge Pige, en stiltfærdig, ren, trofast Natur, og han siger om hende et Sted: »Man elskede hende for den Ynde, hun udbredte over enhver Handling.«

I samme Bog findes et lille Optrin imellem Inger og Ib. Inger vil hindre Ib i at tage Hævn over de tyske Officerer. Ordene falder saaledes. Ib: »Jeg har svoret min dyre Ed, og derfor skal de dø.« — »Men jeg siger, at de skal ikke dø«, sagde Inger, idet hun pludselig bøjede sig ned og pustede Lyset ud i Lygten. »Vorherre bryder sig nok kun lidt om en saadan Ed«. — »Inger, hvad gør Du!« sagde Ib. »Du skulde jo holde med mig«. — »Det gør jeg ogsaa min eneste, allerkæreste Ven,« svarede Inger, idet hun grædende slyngede begge sine Arme om hans Hals. »Det er, for at vi

to kunne fare vel, at jeg ikke vil have den svare Udaad bedreven . . . Gud Fader gav Dig et godt Hjerte« etc.

Denne Ib, der vil, at hans Kæreste i alt »skal holde med ham«, og denne »lille Pige« der »holder med« det bedste i ham, men gaar lige stik imod hans øjeblikkelige Vilje, og sejrer, var ligesaa vel som Maaden, hvorpaa hun sejrer, ikke uden Sidestykke i Carl Brosbølls hjemlige Liv.

Der kunde nævnes mange andre Exempler fra hans Bøger.

I Slutningen af Fyrrerne begyndte Carl Brosbøll at forberede sig paa at sætte Bo. Sammen med Rosenfalk lykkedes det ham at købe Grund i Frederiksbergallée. Det første Hus, de byggede, solgtes. Det andet blev i nogle og tredive Aar Carl Brosbølls og hans Hustrus Hjem.

Grunden danner nu den højre Side af Carit Etlars Vej, naar man kommer fra Alléen.

Da den blev købt, laa den hen som Mark. Alléen var saa godt som ubeboet og uden andre Lygter end en enkelt oppe ved et Traktørsted i Nærheden af Runddelen.

Rosenfalk var udenlands, da det andet Hus paabegyndtes, og Carl Brosbøll gik

alene i Gang dermed. Det blev en lykkelig Tid.

Man brugte da at leje »Slaverne«*) ud til privat Arbejde. Ved Hjælp af dem blev hele Haven i Frederiksbergallée anlagt, hvortil blandt andet hørte Gravningen af en ret stor Dam.

Med en gammel Bulehat paa Hovedet, Træsko paa Fødderne og Spaden over Nakken gik Carl Brosbøll selv i Spidsen for sin Skare.

Saaledes traf hans Forlovede ham, naar hun henad Aften sammen med sin Moder kom ud for at se, hvorledes deres nye Hjem voksede op under hans Hænder. Og den »lille Jomfru med de varme Hveder«, som hun delte ud blandt Arbejderne, var snart en velkommen og velkendt Gæst.

Carl Brosbøll skilte sin Grund ved en Villa i en For- og en Baghave. Forhaven hørte til det ene af de to smaa Huse, der laa paa hver sin Side af Villaen, hvis Stueetage blev Carl Brosbølls første Hjem.

Villaen gik under Navn af »det store Hus«. Den findes endnu, indknebet og halv gemt, bag et senere opført højt Sted. Den var bygget saaledes, at intet af Stueetagens

*) De ældre Former for Strafarbejde var Slaveri og Tugthusarbejde. Fangerne beskæftigedes med offentlige Arbejder og udlejedes til Privatfolk.

Vinduer vendte mod Alléen, men alle mod Have eller Gaard. Alléen ligger Nord for Villaen, saa der var god Grund for en Sol-elsker til at bygge paa denne Maade.

Men dette mod Vejen lukkede Hus med to Statuer, hvor andre plejer at sætte Vinduer, gav Anledning til, at det sagdes, at den unge Forfatter var saa jaloux, at han ikke taalte, nogen saa hans Hustru.

Saa godt laa Carl Brosbølls Hus gemt, og saa svært var det den Gang at orientere sig i Frederiksbergallée, at en Slægtning, der mange Gange før havde været paa Besøg, en mørk Vinteraften efter lang Tids forgæves Søgen maatte vende tilbage til Byen, fordi han ikke kunde finde Indgangen.

Den 3. Dec. 1851 blev Hansine*) Thor-

*) Navnet Hansine brugtes til daglig ikke meget. Carl Brosbøll havde hurtigt fortolket det som »hans Ine« og kaldte oftest sin Hustru Ine. Da de fik et Barn blev Navnet til Mor-Ine, og under dette Navn kendtes Fru Brosbøll til sin Død i hele Familien og mellem de nærmeste Venner.

Brosbølls havde aldrig mere end eet Barn. Flere Gange er der stillet det Spørgsmaal saavel

Fru Brosbøll som til hendes nærmeste, om der i Brosbølls Hjem har været optaget noget fremmed Barn eller ung Pige som Plejebarn. Dette er aldrig sket. Hverken for kortere eller længere Tid.

bjørnsen og Carl Brosbøll viede i Frederiksberg Kirke.

Deres eneste Bryllupsgæster kom uindbudne. Det var den gamle Konferentsraad Collin og Professor Sibbern, der gjorde dem denne Glæde. De kom paa Besøg om Eftermiddagen. Sibbern blev ud paa Aftenen, og en Tilstedeværende har fortalt som en morsom Særhed, at han, da Themaskinen blev sat paa Bordet, tog Kalot og Paryk af og varmede begge Dele paa Themaskinen, hvorpaa de atter anbragtes paa deres Plads.

Sammen med Brosbølls beboedes Villaens Stueetage i de første syv Aar af Rosenfalk, der var gift med Fru Brosbølls ældste, meget elskede Søster, som paa den kærligste og mest trofaste Maade hele Livet igennem stod sin yngste Søster, Fru Brosbøll, bi.

De to unge Familier førte fælles Husholdning, hvad der var til stor gensidig Hjælp. Carl Brosbøll fortjente med uregelmæssige og længere Mellemlum større Summer ved sine Bøger. Rosenfalks Indkomster var, da han var slaaet ind paa Haandværksvejen, mere regelmæssige. Det ses allerede af en gammel Skitsebog fra 1846, hvori deres fælles Regnskab er opført. Her findes kønne Udkast til Orna-

menter samt Kopier af forskellige Kunstværker Side om Side med de tørre Tal*).

Fra 1853 fik Carl Brosbøll Pladsen som Amanuensis ved Det kongelige Bibliothek med en Løn af 800 Kroner aarlig, en god Hjælp for en, hvis Hus i de Aar, han boede i Frederiksbergallée, førtes for 100 Kroner maanedlig.

1858 blev han Inspektør ved Udlaanet.

Fru Thorbjørnsen — »den gamle Frue«, som hun nu gik over til at hedde, skønt hun kun var 49 Aar dengang — boede til sin Død hos sin Datter og Carl Brosbøll som betalende Pensionær. Hun var en meget dygtig Husmoder og hjalp de unge paa alle Maader.

Saaledes blev Carl Brosbølls Ægteskab ved den praktiske og nøjsomme Maade, hvorpaa han og hans Hustru indrettede sig, ogsaa i pekuniær Henseende en Støtte og ikke en Hindring for hans Forfattervirksomhed, hvad hans Produktion i de følgende Aar noksom viser.

*) Carl Brosbøll var som ung altid meget ivrig for at faa sine Penge vekslet i Sølv, der tiltalte ham langt mere end »Lapperne«. Engang, da han kom hjem med en større Sum Penge, som han havde faaet for en Bog, lagde han sine nyerhvervede Dalere, to og to over Stuegulvet, tog sin unge Hustru ved Haanden og lod hende som i Triumf gaa hen over, hvad der nu var beggesEje, og hvad hun paa denne Maade skulde indvi for ham.

At Arbejdet paa Bibliotheket som ethvert bundet, dagligt Arbejde ikke laa for ham og til Tider har trættet ham, er der ingen Tvivl om. Men han, der saa længe var kendt med Fattigdom under nogle af dens haardeste Former, havde næppe, heller ikke som ugift, nogen Sinde betænkt sig paa at modtage Pladsen ved Bibliotheket. Oftest var han tilfreds med at være der.

Dette Indtryk bekræftes ogsaa af Mennesker, der traf ham der, og hvoraf flere har omtalt hans Livlighed og »store Tjenstvillighed«.

Baade ved Omgang med dem, han der arbejdede sammen med, ved dem, han lærte at kende, og ved de Bøger, han fik saa let Adgang til, blev hans Bibliotheksliv ham til maaske endog uvurderlig Nytte som Forfatter.

— Den Gang Carl Brosbøll byggede sit Hus, sparede han ikke som Folk nu paa Plads, men tænkte mere paa, hvad der tog sig ud.

Ad en Stentrappe kom man, naar Popelgangen langs Forhaven var passeret, ind i Vestibulen, som var meget rummelig, hvidmalet, og hvis to store, murede Piller bar Loftet. Over Dørene var der Basreliefer. Det over Carl Brosbølls egen Dør forestillede Fryxos og Helle, ridende paa

den gyldne Vædder over Havet. En ret bred Trappe førte op til første Sal, en Dør ind til Carl Brosbølls Lejlighed, der laa paa venstre Side, skilt ved en stor Have- og Spisestue fra Rosenfalks og Fru Thorbjørnsens Værelser.

Hele Carl Brosbølls Lejlighed bestod af tre Værelser; en Dagligstue, hans Hustrus Værelse, hvorfra en lille Korridor*) førte ind til hans eget Værelse. Baade dette og hans Hustrus Stue vendte ud mod den rummelige Gaard, hvis høje, af Træer skjulte Plankeværk her afgrænsede Ejendommen mod Casses Hus.

Denne Gaard var Carl Brosbølls Stolt-
hed og Glæde. I den laa Kanin- og Høse-
huset og Skurene til de mange Dyr, der til
forskellige Tider fyldte Rummet med deres
Klukken, Galen, Snadren og Skrigen. Der
boede den stadig voksende Skare Kaniner;
de blev aldrig slagtede, kun forærede bort
til dem, der »vilde være gode mod dem«. Deres Bur havde Carl Brosbøll selv grund-
muret og forsynet med en lille, snild Side-
bygning, der aabnedes foroven, saa man
kunde kige ind til Mødrene, der her laa
i Fred med deres Unger, uden Fare for

*) I denne fandtes et sindrigt, af Carl Brosbøll selv opfundet og konstrueret Hejseværk til Familiens Tøj. En saa prosaisk Ting som et Klædeskab kunde ikke taales.

at faa dem ædt op af glubske Fædre eller af Rotter — deres værste og Carl Brosbølls eneste Fjender blandt Dyrene. Der udkæmpede Brushanerne deres vældige Kampe. Der vraltede de »tyrkiske Ænder«, som Carl Brosbøll var særlig bevaagen og ofte selv drev til Vands i Dammen. Der spankede sorte, spanske Høns, sirlige Perlehøns og en eneste, lille, ensom »Silkehøne«. Der sad — med stækkede Vinger — en Gang seks Alliker paa Pind og kedede sig, mens »Klaus«, (der fandtes altid en »Klaus«) den tamme Krage, gik omkring og gjorde Ugavn, fulgte »Farbror« i Haven og, efterhaanden som den gamle stak Levkøiplanterne i Jorden, listede sig til at nappe dem op igen og knække dem meget akkurat midt over. Der var Hundehuset, hvor lille Hermine Valentiner (senere Maleren Orliks Hustru) en af de første Dage, hvor Familien var flyttet ind oven paa i Villaen, blev fundet sovende efter lang og angstfuld Søgen, mens den store Hund laa Vagt for hende. Der stod Bukken om Natten i Skur, den dejlige Raabuk, der var saa from og kælen som lille, og som Carl Brosbøll aldrig glemte, at Fru S. troede, han havde »ladet udstoppe og stille som Pynt paa Plænen« — Bukken, der da den fik Takker, viste sig at være i fuld Livskraft ved om Aftenen

at rive Huden af »Farbrors« Hænder, saa han for at faa den i Hus maatte kaste et Klæde over dens Hoved og gribe den om Takkerne. Der endelig skal der engang — før min og Lænehundens Tid — have staaet en stakkels, tam Ræv, der maatte

afskaffes, fordi dens Lugt var uudholdelig.

Over hele denne Verden raadede, under Carl Brosbølls Överhøjhed, »Farbror Poul«, Carl Brosbølls før omtalte Farbror, der efter Ursula Brosbølls Død var flyttet til ham og hjalp i Hus og Have — et ensomt, tungsindigt Menneske, der levede et ret glædeløst Liv og døde en tung Død. Saa-

dan elskede Dyrene ham, der siddende paa Kanten af det store Regnvandskar, kunde snakke halve Timer med dem, at naar han i sin blaatærnede Arbejdsbluse gik gennem Gaarden, hoppede, løb, vraltede og trippede hele den brogede Skare efter ham fra den ene Laage til den anden.

Kun omgivet af en saadan Flok levende Væsner fandt Carl Brosbøll sit Hus beboeligt.

Han havde ikke blot selv været med til at tegne og bygge Stedet, men ogsaa selv dekoreret Stuerne. Den lyserøde Dagligstues Vægge var delt af brede hvidlakerede Træfelter, dekorerede med Blomsterranker, som endte i Buketter; de hvidlakerede Døre havde en lignende Dekoration. Alt dette var dannet af en Masse, Carl Brosbøll selv sammensatte; han trykkede den af i Forme, og han malede, forgyldte, forsølvede eller broncerede og opsatte, i Begyndelsen alene, senere altid med sin Hustru eller Datter som Haandlanger, sine Ornamente. Dette var et af hans talrige »Yndlingsarbejder«.

Bohavet var i Stil hermed, brunsort, stærkt dekoreret, kun enkelte Ting af virkelig Værdi.

Hans Hustrus Stue ved Siden af Dagligstuen var lysgraa med »Sølvornamente«. Over hendes Sengs Hovedgærde

havde han ophængt et gammelt Pragtstykke, et stort Sølvkrucifiks.

Carl Brosbøll, der i sine Bøger ødsler med Farver og Pragt, og som elskede Synet af Elegance og Luksus, forlangte med stor Bestemthed, at hans egen Stue skulde holdes i den tarveligste Stil. Der fandtes ikke et overflødigt Møbel, ikke en Lænestol i den — forresten husker jeg ham aldrig noget Sted siddende i en Lænestol.

En Tid lang havde han i »det store Hus« Væggene i sin Stue behængt med meget smukke gamle Vaaben, Sværd, Buer, Pile og en stor Tromme, som han kunde lide at slaa Allarm paa. Ved Døren til Vestibulen stod to Hellebarder. Denne Dør m a a t t e som Regel ikke laases. Skete det en enkelt Gang til Tegn paa, at Carl Brosbøll for kortere Tid var borte, hængte han omhyggeligt Nøglen op paa et Søm i Vestibulen ved Siden af Døren. Der fandt en Tyv den, gik ved højlys Dag ind og tog hans Guldur — mærkeligt nok fik han det nogle Timer senere tilbage, endnu før han havde savnet det. Men heller ikke denne Hændelse bragte ham til at gaa ind paa at leve for lukket Dør.

Ved Siden af det egentlige Vindue og lukket med en Laage, indrettede han sig en Glug, bestemt til at skyde Rotter fra. Dem taalte han ikke i Gaarden.

»Det er ikke v o r e s Rotter, det er Na-boernes Rotter,« sagde han altid.

Senere da Familien flyttede ned i »Havehuset«,*) (det ene af de smaa, ellers udlejede Huse, det, der laa lige for Indgangen), skilte han sig ved sine Vaaben, men Stuen var møbleret som før: et Bord til at skrive ved foran en meget lang, smal, voksdugsbetrukken Puf, en sortmalet Reol med Balsacs Værker, foruden dem kun et Konversationsleksikon, nogle Bind af Shakespeare, P. L. Møllers Digte og nogle faa andre Bøger; paa de nederste Hylder Manuskriftbunker; et Par haarde, ligeryggede

*) Denne Flytning, der skete i Overilelse, havde sin Grund i en, forresten uventet hurtigt overstaaet, pekuniær Krise. Flytningen foregik paa en for ham overordentlig ejendommelig Maade. Han havde talt med sin Hustru derom, men intet var bestemt. Saa en Eftermiddag, da hun var borte, besluttede han, det skulde ske, og han selv, hans Svigermoder, hans Datter og en Karl flyttede i hendes Fraværelse alt Bohavet ind i »Havehuset«, hvor hun til sin Forbavselse ved sin Hjemkomst fandt, at de nu boede. Hun omtalte senere ofte denne Flytning med Bedrøvelse — ikke fordi den var sket saaledes: »Hvor det ligner Dig,« sagde hun blot ved saadanne Lejligheder og lo deraf; hun følte oftest et eget Behag ved at han var »saa anderledes end de andre« — men fordi hun troede, at deres første smukkere og rummeligere Hjem passede bedre for dem, særlig for ham, der trængte til »Plads til at røre sig.«

Stole; et lille Rokokkohaandspejl til at hænge paa Døren ud til Haven; en Taburet, hvorpaa Abeburet anbragtes med sine skiftende Generationer af Capuciner- og Løveaber; Stæreburet og nogle Malerier paa Væggen, endelig en stor Kurv, fyldt hver Dag med frisk, tørt Hø, Abens Løje til Natten — det var alt.

Det allermærkeligste i Stuen var Puffen. Laaget kunde tages af, og den var til at trække ud, ti denne Puf var hans Seng; i den laa han paa en Hømadras, kun med en Skraapude under Hovedet, Sommer og Vinter indsvøbt i nogle Hestedækkener. Oppe ved Hovedgærdet paa en Plade, der forbandt Puffen med Reolen, anbragte han hver Aften, saalænge Frugt var at faa, en Række Æbler, og naar han vaagnede om Natten, rakte han Haanden op efter dem, kaldte: »Sover Du, Ine?« — i »Havehuset« laa hans Hustrus Værelse ved Siden af hans kun skilt derfra ved en dobbelt Portièr — saa smaasnakkede og spiste han tit fem seks Æbler i Nattens Løb. Hans Tænder vedblev at være friske som et Barns højt op i Aarene, og Frugt var hans bedste Spise.

Selv i de Tider, hvor man let nøjedes med langt mindre end nu, maa det vel nok siges, at hans personlige Fordringer til Bekvemmelighed var meget smaa. Og ogsaa

kun fordi han var saadan, og fordi hans Hustru med Glæde tog alt, som det faldt, blev det dem muligt at fæste Bo allerede i 1851.

Men de tre Stuer, der tillige med den fælles store Have- og Spisestue, dannede hans første Hjem, var lyse og rummelige og efter hans egen Smag. Over Dørene havde Kammerater fra Akademiet, Rump, Melby, Dahl, Sørensen malet Kunstværker, der adlede Rummet. Og udenfor laa den store Have, hvis Grænser deroppefra var ubestemmelige, fordi Træerne inde fra Haveselskabets Have fortsatte, hvor vore slap.

Denne Have havde Carl Brosbøll selv anlagt. Den var en Del længere, end den var bred. Til højre laa Gartner Hintses Mark, nu Platanvejen, skilt fra den ved en høj Tjørnehæk og en smal, lukket Sti, der tilhørte Haveselskabet, og hvis anden Side atter begrænsedes af høje Hvidtjørn. Her holdt Droslerne til i Efteraarstiden.

Senere solgtes Haveselskabets Have til Tvedes Bryggeri. Da dette skete, og da lidt efter lidt de mange Villaer byggedes, hvor der før havde været Mark, da var Havens smukkeste Tid forbi, dens store Ensomhed til Dels forstyrret, og dens Planters Friskhed ofte ødelagt af Kulstøv fra Bryggeriet.

Alligevel var den dejlig, saa længe den stod der, omgærdet af sin Hæk og sit høje Værn af Elmetræer og Tjørn, mellem hvilke med korte Mellemrum store kanadiske og italienske Popler skød sig i Vejret, glitrende med de langstilkede, raslende Blade. Denne stadige Susen og Hvisken af Popler fulgte en, hvor man gik, og det blev denne Haves Sommersang, dens egen uforglemmelige Melodi.

I sit Anlæg var Haven meget simpel, bestemt til helst at ses oppe fra Havestuetrappen. To Gange gik op langs Siderne og mødtes øverst, lidt længere nede, i Midten og foran Huset som Tværgange. Foran Huset laa en stor Plæne; endnu staar der et af de Bøgetræer, der, i en Løvgruppe til højre, af Carl Brosbøll holdtes som Buske. Tilvenstre bag Bøgebuskene groede ranke Tujaer og mørke, prægtige Taks-træer, der midt for lod Udsigt aaben ud over Jordbærlandet bag Plænen, ud over Parken og helt op til »Lunden«, Havens øverste Del. Plænen begrænsedes mellem Trægrupperne af et Bed store Pæonbuske og bag disse af et endnu større Bed Liljekonvaller, Fru Brosbølls Yndlingsblomst.

Paa den anden Side Midtergangen laa Dammen med sin lille Ø, hvorhen Peters »badende Dreng« hvert Aar blev baaret, naar Foraaret kom. Dammen laa i en

Plæne, der aldrig blev omgravet, og hvor Ranunkler, Jordvedbend, Gaaseurt, Violer, Bellis og nede ved Vandet stærkt duftende Krusemynter groede. To mægtige Pyramidepopler stod Vagt ved Dammen til venstre bag det store Rosenbed; til højre skød Aar efter Aar en Kæmpe-Vandtyde op, og i Udkanten af Plænen var der atter Popler, hvis Stammer omslyngedes af forskelligt farvede Kaprifolier, medens et Valnøddetræ i Plænen's øverste Del bredte sine Grene helt ned imod Græsset og dannede et dejligt Hvilested paa hede Sommerdage. Bag denne Plæne kom saa Frugt- og Nyttehaven.

Paa Grænsen af den byggede Carl Brosbøll sig et Bindingsværks Lysthus, eller rettere en Stue med to brede Fag mod Nord og Syd. Det meste af Træværket snedkrede han selv. Hans Broder, Johannes, og hans Datter var hans Haandlangere, da han murede. Her skrev han ofte om Sommeren.

Hver Busk, hvert Træ var plantet af Carl Brosbøll selv, eller efter hans Anvisning.

Den havde sin Skønhed denne Have i sine næsten utallige blomstrende Træer og Buske. Om Foraaret, naar Aprikos og Fersken dannede hvid og lyserød Skærm op ad Muren — naar Loniceraens gullige eller

røde Smaablomster blandede sig med Spi-ræens tunge, hvide Duske — naar hvide, blaa-blege og rødviolette Syrenklaser hang ud over Gangene, medens de store Guldregntræer svajede med fulde gyldne Klaser — naar Hvid- og Rødtjørn, den rosenrøde fyldte og den dybrøde enkelte, stod i Flor — naar de gamle Æbletræer, det vældige Graapæretæ, Kirsebærtræerne og de talrige smaa Dværgfrugttræer blomstrede, medens Carl Brosbølls kæreste Blomst, den røde Pyrus japonica. bredte sig i Busketterne — naar Stærene var vendt hjem til deres talrige Kasser og Reder under Tagene, havde sat Spurvene paa Døren og nu sad fløj-tende paa deres Pinde, eller samlede sig i det store Poppeltræ til Sangerfest ved Aftenstid — naar Nattergalene sang i Buskene, saa vi ikke kunde sove for dem — da skulde den ses denne Have, der nu kun lever i en enkelts Minde som et Paradis af Sol og Farver, af overstrømmende Fro-dighed, af Duft og Friskhed og dejlige Lyd. Fra den kunde der samles ind Favne fulde af blomstrende Grene, uden at det saas, der blot var rørt ved Buskene, og der var der altid friske, kølige Steder dybt inde i de skyggefulde Buskadser, hvor mange Timer gik, uden at der hørtes anden Lyd end Fuglesang, Biernes Summen og Pop-lernes ustandselige Hvisken.

Her arbejdede Carl Brosbøll, plantede, gravede, hakkede og saaede i Foraarstiden og skovede, naar Efteraarstiden kom, med Ihærdighed alt det ned, som var blevet for gammelt, eller som skyggede for Solen. Modsat Rahbek havde han ingen Medlidenhed med det affældige. Han huggede og savede selv de større Træer om, slæbte sig, sammen med sin Hjælper, træet paa Stammer og Grene, sorterede og samlede Veddet i Bunker til Vinterbrug og huggede det ogsaa ofte selv. Alt dette var ham en Nydelse.

Der var et inderligt, aldrig brudt Forhold mellem ham og Jorden, Muldet, og hvad Muldet bar frem hvert Aar, baade i Mark, Skov og Have. Det var Forfædres gode Arv, Afstamningen fra Bonden, der gjorde sig gældende, den samme Arv, der viste sig i Haardførhed*), Forkærlighed for personlig Tarvelighed og landligt Liv.

Engang i en svær Tid, foreslog Carl

*) Han taalte tilsyneladende lettere end de fleste endog ret stærke Smerter. Engang kom han ind til sin Hustru med en stærkt blødende Haand; ved at klatre i Graapæretæet efter Frugt havde han, da han gled, revet den op mellem Tommel- og Pegefingre. »Sy det sammen for mig!« sagde han. Hun vægrede sig, men gjorde det, da han bestemt forlangte det. »Gør det meget ondt?« — »Aa ja, det er vel det, Folk kalder, at det gør ondt,« svarede han.

Brosbøll sin Hustru, at hun og han skulde forlade Danmark og gaa til Amerika som Nybyggere. Hun greb Tanken med Glæde, stærk og modig, som hun var, skønt dens Udførelse vilde kostet hende aarelang Adskillelse fra den Moder, hun elskede, og fra hendes eneste Barn. Men hun forstod, at

et Liv til Dels under legemligt Arbejde, tæt op til Naturen, i Omgivelser, der kunde tilføre Carl Brosbøll nye Indtryk, vilde være en Lykke for hans Sind, der for at føle Lykke stadig trængte til, og stadig instinktivt søgte, hvad der anspænder og forbruger Kræfterne, de sjælelige som de legemlige.

Fru Brosbøll talte ofte, helt op i sin høje Alders sidste Aar, med Vemod om,

at denne Plan om en midlertidig Udvan-
dring var bleven hindret.

Flere end een ung Mand eller sirlig
ældre Herre, der kom for »at hilse paa
Forfatteren Carit Etlar«, blev forundret og
lidt voldsomt ført fra Bøgernes Romantik
til en tilsyneladende meget jævn Virkelig-
hed, naar de blev ført ned i Haven og saa
denne høje, bredskuldrede, noget duknak-
kede Mand i de gamle, undertiden jordplet-
tede Klæder med Bulehat og Træsko, gra-
vende sin Jord, medens oftest hans Hustru,
undertiden en anden, men altid en eller
anden, stod ved Siden, eller hvis det trak
altfor længe ud, sad paa en Havestol i
Gangen tæt ved, parat til »at springe Ærin-
der« eller »give en Haandsrækning«, det
er: parat til at holde ham med Selskab,
give Raad, som ikke fulgtes, og beundre
Arbejdet.

Kartoflerne, Ærterne og de øvrige Køk-
kenurter lagde han i mange Aar altid
selv anden; stor Glæde havde han af at
pode sine Træer. Han havde en »lykkelig
Haand«, alt groede for ham. Ikke blot
Frukt- og Rosentræer, men ogsaa Hvid-
og Rødtjørn maatte holde for. Han podede
dem ind i hinanden, vistnok for at se Kam-
pen mellem de to Farver.

Naar han saa efter endt Arbejdsdag gik
med sin Cigar omkring mellem Havens

Træer og Buske, træt af Dagens voldsomme Arbejde — han arbejdede altid voldsomt — medens Fuglene sang, og en af hans Aber kvidrede i sit Bur paa Plænen, eller stak sit lille, nysgerrige Ansigt ud fra Frakkebrystet, bag hvilket den sad lunt gemt, da kom denne drømmende Ro over hans Blik, han fik dette fjertseende, halvt melankolske, halvt fraværende Blik, som gamle Søfolk saa tit kendes paa, eller som de store Vild- dyr har, naar de har faaet deres Muskler udtrættede ved at vandre op og ned i Buret og ligger med glippende Øjne og ser frem for sig, før de sover. Dette var ganske vist et af de Øjeblikke, hvor det, han kendte til Hvile, var ham nærmest.

Efter saadanne Dage sov han, der til Tider var søvnløs, ogsaa den dybe, drømmeløse Søvn, som han holdt af.

Men hans Værelse i Havehuset vendte imod Syd-Øst, kun et grønt Sirtses Halvgardin blev om Aftenen hængt for det nederste af Havedørens Vinduer, og Solen fyldte Rummet med sine Straaler tidligt om Morgen. Saa begyndte den tamme Stær at fløjte og »sige« sit: »Hansine, Hansine!« som han havde lært den, og lidt efter, liggende i sin Puf, stemte dens Herre i med Sang.

Det var ikke sjældent, at vi andre vaagnede ved, at hele det lille Hus ligesom

sitrede af Sang — ikke smukke, maaske ikke en Gang rene Toner, men en egen jublende Jodlen, en Art Naturlyd, der klart sagde det, Sangeren mente: en Hilsen til Dagen, Solen og Livet — det rige Liv!

Søgnedage hastede det kun med at komme op, hvis der skulde skrives. Ellers blev Kaffen og Julekagen nydt med Ro, medens Aben og Hunden fik sit med. Først Kl. 10 gik han hjemmefra til Bibliothekei.

Men Toilettet kunde kræve Tid. Det voldte undertiden Besvær og fremkaldte alle Slags Udbrud og Pusten og Stønnen. Intet maatte genere, og hvis et stift Skjortebryst eller en Skjortekrave »gnavede« eller paa anden Maade viste sig ubehagelig, var det hans Vane at bringe Tingene hurtigt »i Orden« med et lille Klip af Papirsaksen, hvad hans Hustru, hvem denne »Orden« senere gik ud over, naar hun eftersaa Husets Tøj, halvt leende og halvt ærgerlig, var længe om at vænne ham af med.

En anden lille Ejendommelighed, der kunde komme frem under Paaklædningen, var den Misfornøjelse, der ikke sjældent betog ham, naar han saa sig i et Spejl. Han syntes, han var grim, hvad hans karakteristiske Ansigt kun sjældent forekom andre. Undertiden blev han grebet i at gøre Grimacer og true ad sig selv i Spejlet under mindre blid Tiltale, halvt i Spøg og

halvt i Alvor, der havde et lille Stænk af Sørgmodighed.

Men — var det Søndag, Sommer og Solskin, saa varede det kun kort, inden Abeburet blev anbragt paa Plænen, hvor Solen bagte hedest. Med Hatten — den ældste var altid den kæreste og blev bittert savnet, naar hans Hustru endelig listede sig til at lade den forsvinde — med Hatten trukket ned over Nakken, og Armene foldede over de optrukne Knæ sad han selv i Græsset ved Siden af Buret, lod Solen bage og brune sig, snakkede smaat med Aben, der svarede med en velbehagelig Kvidren, gottede sig i Varmen og Lyset, lukkede de lyse Øjnes korthaarede Øjenlaag og hensank i en Tilstand af halvt vaagen, halvt sovende Velvære, hvori hans Tanker og Følelsesliv syntes næsten udsukt, hvor han smeltede sammen med Sommerdagens Lys og Duft og Lyd, medens maaske Fantasien, hans »kongelige Evne« gik paa Langfart.

Det kunde ogsaa ske, at der Søndagmorgen ikke lød Sang, men en stille, halvhøj, ofte afbrudt Fløjten fra »Herrens Stue«.

Det var, naar han malede.

Han stod da gerne op med Solen og arbejdede uden at taale den ringeste Forstyrrelse og uden at ænse Maaltiderne; Maden blev sat ind til ham paa et lille Bord ved

Siden af hans Plads; indtil han henad Aften viste sig, askegraa i Ansigtet efter en Dags uafbrudt Sidden ved Staffeliet. Hans Malerier var vistnok ganske uden kunstnerisk Værd, han tog ingen egentlige Studier, men komponerede dem efter Erindring eller efter andres Billeder. Men stor Værd fik de gennem den Glæde, de voldte ham. Det var ogsaa den Betydning, han selv tillagde dem. Og atter her var Glædens egentlige Indhold den at blive holdt i Spænding, at bruge alle Evner, alle Dagens Kræfter op, til Haanden rystede, og Øjet svigtede, og den beroligende Trætheds- og Hvilefølelse indfandt sig.

Om Vinteren arbejdede han ofte paa samme Maade hele Dagen i »Værkstedet«.

Værkstedet var en rummelig Kælderstue i det »store Hus«, hvor Carl Brosbøll havde sin Høvlebænk og alt Værktøj, der hører til Snedkeri i bedste Orden, blankt og pudset, hængende paa Væggene. Hernede snedkrede han f. Eks. selv Døre, Vinduesrammer og Karne til det Lysthus, han murede op i Haven; han lavede ogsaa Smaating, engang en meget smuk Reol, alt til det yderste akkurat og sirligt.

I et Brev af 15. Febr. 1874 skriver Fru Thorbjørnsen:

»Din Fader fik da Brødet,« (et af de store, grove, jyske Rugbrød, som var det

Brød, han bedst kunde lide, især naar det blev noget gammelt), »og blev meget glad for det. Han har den hele Vinter og Efteraar staaet og høvlet, . . . han har kun Tanke for det, fra han er staaet op om Morgenen til om Aftenen 10. Gaar ikke i Theatret, men staar og høvler og høvler i et væk.«

6. April samme Aar hedder det: »I Paaskeugen er det kedeligt at gaa fra Mor-Ine, som sidder hjemme; naar jeg gaar, og Pigen skal ud, er hun ganske ene, da Brosbøll er ovre i Værkstedet fra om Morgenen til Aften 10.*)

*) Carl Brosbølls Arbejde med Haanden indskrænkede sig ikke til, hvad her er nævnt. Han kunde egentlig med sine Hænder gøre det meste af, hvad han fik Lyst til. Ikke for intet havde hans Farfar og Oldefar været Guldsmede. Der var et Omraade, hvor han imidlertid stadig forsøgte sig med mindre Held og ikke altid til lige stor Glæde for sine Omgivelser.

Fru Brosbøll, der var meget fast, hvor det gjaldt væsentlige Ting, var overordentlig eftergivende i det daglige Livs tusinde Bagateller, ogsaa paa et Punkt, hvor mange Kvinder vilde fundet dette svært: hun valgte saa godt som aldrig sin egen Dragt. Carl Brosbøll bestemte ikke blot Stof og Farve, men han gav ogsaa Tegning til de fleste af hendes Dragter, ligesom han altid selv tilskar de lyse Skindstøvler og Sko, der var de eneste, han i mange Aar hjemme vilde se hende med. Ofte kostede en saadan Dragt Sydameden meget Besvær, men han var lykkelig, naar

Saadanne, man kunde fristes til at kalde det, Anfald af legemligt Arbejde, havde Carl Brosbøll selvfølgelig kun i Perioder. Var de ovre, kunde Malerkassen og Værkstedet staa lukket halve Aar; endog Haven, men aldrig hans Yndlingsdyr, blev overladt til andres Pleje.

Han holdt straks op med at arbejde paa denne Maade, naar hans Fantasi begyndte at skabe. Der var dog næppe kun een enkelt Grund til, at disse Perioder af legemligt Arbejde indtraadte. De fremkaldtes uden Tvivl ofte af en Trang til at faa brugt al den overflødige fysiske Kraft, hans kæmpesterke Legeme ejede.

Men de betød andet og mere. Fra sit nogle og tyvende Aar skrev han overordentlig meget. Der er Grund til at tro, at det Fantasiliv, hvori han levede med saa megen Glæde, medens han digtede og udformede sine Sujetter, alligevel var saa anspændende, at han altid var meget aandelig træt, naar Bogen var nedskreven og havde faaet sin endelige Form, for træt til aandelig Nydelse eller aandeligt Arbejde af nogen Art, medens paa samme Tid den evige Uro, der aldrig forlod ham, men var som et Karaktermærke, ikke tillod ham at

han saa sit Værk. Og hans Hustru smilte, rettede lidt hist, lidt her og bragte Ro og Harmoni over, hvad der tit tog sig bedre ud tegnet end syet.

standse, men drev ham til alt Slags Arbejde med Haanden, indtil han endelig fandt Hvilen ved sine Kræfters Grænse i den totale Udmattelse.

Jeg tror ogsaa hans rastløse Arbejden havde sin Grund i den Sørgmodighed, der hos ham boede saa nær sammen med stærk Livslyst, og som han maaske paa denne Maade søgte at bekæmpe.

III.

CARL BROSBØLLS FORHOLD
TIL MENNESKER.

Carl Brosbølls Omgangskreds var aldrig stor, men den var vekslende.

Selskabslivet brød han sig kun lidt om; det skulde da være, at der var et eller andet Menneske, som en Tid havde særlig Interesse for ham. Saa kunde han overvinde sin Utilbøjelighed til at deltage deri.

Samtalerne, som de sædvanlig føres i en Selskabssal eller ved et Bord, morede ham ikke. Selv kunde han ikke holde Skaaltaler, og han taalte daarligt at høre dem, andre holdt.

Det Glas Rødvin, der var det eneste, han drak, gjorde, at han vedblev at være kold, nøgtern og iagttagende, naar andre gav sig hen, hvad der undertiden blev ham bebrejdet — engang endog ret stærkt, da der efter Opførelsen af et af hans Stykker var blevet gjort et Gilde for ham.

Han rørte aldrig Kort, og med Undtagelse af en Gang, hvor Hædersgæsten ikke kunde undvære sit Spilleparti, blev der heller ikke spillet i hans Hus.

I den første Tid af sit Ægteskab samlede han en Del af sine Kunstner venner i sit Hjem. Flere Gange opførtes der da Tableauer, eller der blev sunget og læst højt — aldrig af ham selv, men enkelte Gange af H. C. Andersen.

Denne Digter satte han meget højt. I en Række Aar lod han en af sine nærmeste følge med op til den gamle Mand for at bringe ham en Buket Violer, naar han hilste paa ham i Anledning af hans Fødselsdag.

Af sin Slægt var der kun een, han jævnlig saa, sin Broder, Kaptajn Henrik Brosbøll, der en Række Aar med sin Familie boede i Frederiksberg Allée.

Enkelte Ungdomsvenner kom med Mellemrum ogsaa til ham. Saaledes Lægen Erik Feveile, der gerne, hvis det var mørk Aften, meldte sig med Fløjtespil uden for Vinduet. Carl Brosbøll og han spillede paa Fløjte sammen. Dr. Claus Bloch var ogsaa en jævnlig Gæst, naar han var i København paa Besøg fra Vestindien.

Kritikeren, Magister Clemens Petersen, kom ogsaa i hans Hus. De disputerede ivrigt med hinanden, men dette forstyrrede ikke deres gensidige Velvilje.

Paa Bibliotheket arbejdede han daglig sammen med en Skare dygtige Mænd. Der var, tror jeg, kun en eneste blandt dem,

han ikke stod sig godt med. I hans Hjem kom ved enkelte Lejligheder flere af dem, som han især satte Pris paa, saaledes Bibliothekar Elberling og den theologiske Forfatter, Bibliothekar A. C. Larsen. Men især to af hans Bibliothekskolleger vakte ved deres forskellige Ejendommeligheder et eget glad Behag hos Brosbøll. Det var Wahl og Bricka. Hos Wahl var det hans »lyse«, kraftige Personlighed, men især hans Smil og usædvanlig smukke og »gode« Latter, som Brosbøll ofte talte om, og som stadig frydede hans Øre. Bricka, der med saa stor Elskværdighed var ham behjælpelig paa forskellig Vis, havde Brosbøll en bestemt Forkærlighed for. Og det, der særlig syntes at tiltrække ham hos dette fine, stille Menneske, var, hvad Carl Brosbøll selv netop kendte saa lidt til: hans tilbagetrukne Liv i videnskabeligt Studium. Han morede sig undertiden med at paastaa, at »Bricka mente, at Menneskene var Nummer to, men Bøgerne Nummer eet, og at Menneskene egentlig var til for Bøgernes Skyld, ikke omvendt.«

En Del Skuespillere, Sangeren Schram, nogle unge Komponister, der aldrig kunde spille nok for ham, var i nogle Aar dem, der oftest besøgte Huset. Senere kom to unge Mænd, der syntes at tiltale ham — særlig som Tilhørere. Den ene var Wilhelm Møi-

ler, Turgenjews Oversætter, den anden var Kandidat Joh. Barth, en Beundrer af Søren Kierkegaard, Alfred Musset og — Octave Feuillet. En vistnok endnu yngre Mand, Alexander Schumacher, besøgte ham undertiden, og jeg tror, han holdt meget af Carl Brosbøll.

Men der var kun een, der fik blivende Betydning for Hjemmet, en stor og uforglemmelig Plads i de Minder, der er knyttet til Carl Brosbølls og hans Hustrus Liv i disse Aar. Det var gamle Professor Sibbern, der i Aarene omkring 1870 flyttede ind i det store Huses Stueetage, (Brosbølls og Rosenfalks første Lejlighed).

Professor Harald Høffding siger i sin overordentlig fine og smukke Karakteristik af Sibbern*) » . . . han følte sig ikke lykkeligst i sin Ungdom. Han saa hen til den Tid, da Aftenens Rø skulde afløse Dagens Uro og Pinagtighed, og han ønskede sig inderligt at blive Olding . . . «

Det blev i Villaen i Frederiksberg Allée, at Sibbern levede sit rige Livs sidste klare, stille Aftentimer.

De altid kolde, magre Hænder, det lille, af Rynker furede Ansigt talte stærkt om Aarenes Tal, men i Aandslivlighed var han ung, og i hans Følelsesliv sporedes heller intet gammelt eller blot svagt. Han arbej-

*) Harald Høffding: Mindre Arbejder Kbh. 1899.

dede altid, — »der er endnu saa meget, jeg gerne vil have gjort«, var hans stadige Ord.

Dagen igennem skrev han og »lod sig forelæse«. Han undværede nødvendig sin daglige Tur. Under alle Aarstider glædede han sig over Naturen. Hans Samtaler var fulde af Interesse, ført med en egen Evne til at afpasse sig efter den, han talte med, med Sympathi for de Interesser, vedkommende viste, og præget af en kærlig Iver for at fremhjelpe og udvikle og af Lyst til at meddele egne aandelige Erfaringer.

Skulde man pege paa et enkelt Punkt, hvor maaske Alderen mærkede ham, var det i hans afgjorte Sky for at komme i Berøring med det alt for mørke, alt for tunge.

Næsten symbolsk virkede det, da han engang paa en af sine Ture en sen Efteraarsdag standsede i Haven foran en visnende Busk, som Solen gennemskinnede og — hans Syn var meget svagt — udbrød i glad Lovprisning af dens »friske Grønhed«, uden at hans Ledsager nænnede at betage ham denne Illusion.

Allermindst syntes Alderen at have rørt ved hans Følelsesliv. Gamle Sind lukker sig ofte saa fast om det engang erhvervede Indhold eller Eje. Sibberns Sind kom aldrig ind under den lukkede Rings Tegn. Sjældent er vist nogen ung med mere Friskhed

og varm Sympathi gaaet nye Mennesker i Møde, end han gik dem i Møde, Livet saa sent førte paa hans Vej, og hvoraf kun Carl Brosbøll var ham bekendt som ung, uden at de dog i en lang Række Aar var kommet sammen. Hans milde Elskelighed — der er intet andet Ord end dette, som passer — strakte sig til alle Hjemmets Fæller.*)

Han satte megen Pris paa Carl Brosbølls Hustru, og at gaa Tur med ham og tale med ham blev en Glæde i hendes Liv.

Foran mig ligger et Brev fra Sibbern, dateret 18. Dec. 1871. Det begynder saaledes:

»Baade min Datter og jeg betragter det som en sand Lykke, at vi ere komne i en saa god Forstaaelse med Deres Moder, . . . og jeg maa sige, at hun har en ikke ringe Andel i den Sommerlighed, som, Gud være lovet, endnu vedligeholder sig hos mig, saa gammel jeg er, nu 86 Aar«

*) Uforglemmelig vil altid være den Sommermorgen i 1872, hans sidste Leveaar, da den yngste af »Havehusets« Beboere kom hjem paa Feribesøg og løb gennem Haven op ad hans Trappe og ind i den store, lyse Havestue, hvor den gamle Mand med den grønne Skærm for Øjnene kom den hjemkomne i Møde ud af det blændende Lys med aabne Arme og sagde: »Maa jeg sige Du til Dig mit Barn — og vil Du kysse mig?« Det var som en Velsignelse at blive taget saaledes imod af ham.

Efter at have fortalt om, hvad der er læst for ham, og om sine Spadsereture fortsætter han:

»Dog vare der nogle Dage, da jeg ikke fik Lov at komme ud. Der gik ogsaa over otte Dage hen, uden at jeg en eneste Gang besøgte Deres Moder. En Laas, som hun som god Husværtinde skulde se paa, foranledigede saa, at hun kom over til os og sad en hel Time forleden Dag, og baade jeg og min Datter fornøjede os ved at se hende ung og smuk«.

I Brevets Slutning hedder det:

»Senere Kl. 3½. Med Deres Moder har jeg nu gaaet en Tour i Alléen i Regn og Blæst, men uden at vi mærkede synderligt dertil«.

Sibbern, der 1839 gjorde Carl Brosbøll en overordentlig Tjeneste, da han »tilbød sig til at ledsage« »Smuglerens Søn« med et Par Ord ved dens Udtrædelse i Verden, siger i dette Forord bl. a.: »Man vil let bemærke saadan Livsfriskhed i nærværende Fortælling«.

Da han 15. Okt. 1871 forærede en af Familien Brosbøll sine Bøger »Om Poesi og Kunst« og »Gabrielis Breve«, skrev han foran i Bogen nogle Ord, hvori han betegner Carl Brosbøll som »den livskraftige Digter«. Ogsaa han havde hurtigt følt sig frem til Hovednerven i den Mands aandelige

Struktur, der i alt var saa forskellig fra ham selv.

Naar her er dvælet saa længe ved Sibbern, saa er det, baade fordi han i mange Maader var det sjældneste Menneske, der kom i Brosbølls Hjem, og fordi hans Gaaen ud og ind paa smaa Besøg bragte saa meget Lys og saa megen stille Glæde over dette Hjem. Alle Storme lagde sig i hans Nærhed. Endog Carl Brosbøll stemtes ned i en mere afdæmpet Tone og blev roligere.

En Aften, da Carl Brosbøll i stærke Ord gav sit Mishag til Kende med en Mand, der blev omtalt, hviskede Frøken Margrethe Sibbern til ham: »Sig intet ufordelagtigt om nogen. Fader taaler det ikke. Han drømmer derom om Natten«.

Denne Sarthed, der ikke blot skyldtes Alderen, greb Carl Brosbøll paa en egen Maade og gjorde ham varsom.

Sibbern døde 1872 i Carl Brosbølls Villa, og hans Familie søgte sig en ny Bolig efter hans Død.

Følgende Skildring af Carl Brosbøll skriver sig fra En, der i disse Aar traf ham uden for Hjemmet. Den viser, hvilket stærkt Indtryk han ikke sjældent gjorde paa fuldstændig fremmede Mennesker.

»En Aften, da vi sad samlede i Dagligstuen, de andre med deres Haandarbejder,

og jeg som sædvanligt med Næsen i en Bog, kom Far ind til os med de Ord: »I kan ikke tænke jer, hvem der har været hos mig i Dag,« og han fortalte, at Carit Etlar, som var kommet til Byen for at samle Stof til en Fortælling, der skulde foregaa her, og hvem Far kendte flygtigt fra den Gang, han boede i København, havde besøgt ham og næste Dag vilde komme hjem til os.

Dette var naturligvis en Begivenhed for os alle, men jeg tror dog ikke, der var nogen, den gjorde et saadant Indtryk paa som paa mig. Digtere havde altid været højere Væsner for mig Intet Under derfor, at mit Hjerte bankede af Forventning, da jeg hørte, at jeg næste Dag skulde se Carit Etlar — eller Brosbøll, som jeg nu fik at vide, at han egentlig hed.

Saa kom han. Skønt senere Tidens Erfaringer forstyrrer det første Billede, vil jeg forsøge at fremkaldé i min Erindring, hvad der er blevet tilbage af det Indtryk, jeg den Gang modtog.

Det forekommer mig da, at der er ligesom Glans over de to-tre Uger, som hans første Ophold i N. N. varede, og at han alene fyldte denne Tid, saa der ikke var Plads for andet.

Han var næsten altid sammen med os, halve, ja hele Dage i vort Hjem eller paa Køre- og Spadsereture, og altid var han i

Bevægelse; kørte vi, saa maatte han nu og da springe af, enten for at plukke en Blomst eller for at gaa et lille Stykke ved Siden af Vognen. Hjemme hos os, for han hvert Øjeblik op fra Stolen, eller han løb frem og tilbage paa Gulvet, og naar vi spaserede, gestikulerede han heftigt, medens han talte. Og tale gjorde han uafbrudt — diskuterede egentlig ikke synes jeg, men talte og fortalte.

Naar han om Aftenen gik, kunde han sige: »Nu har Lirekassen spillet for Dem. Hvad mon De nu siger om den, naar jeg er gaaet?«

Ja, der blev sagt baade et og andet, naar han var borte, for han var jo ikke som andre; men saalænge han var til Stede, var det ham, alt drejede sig om, ham, der fyldte alt, og beherskede os alle.

Hvad han talte om? For en stor Del om sig selv, tror jeg — om sin Glæde over Livet, sin Taknemlighed for alt, hvad der var givet ham, og hvad der lykkedes for ham. Men han klagede ogsaa, f. Ex. over, at han blev saa lidt forstaaet. Naturligvis talte han ogsaa om meget andet; men jeg husker bedst dette, og at han til andre Tider fortalte lystige Historier f. Ex. fra Drengaaarene i Fredericia. Jeg husker ham snart højtidelig, snart heftig og ivrig, og saa igen fuld af muntre Indfald, ja lystig, overgiven som et

Barn.*) Men, hvordan saa hans Lune var, var han altid elskværdig, straalende indtagende, indsmigrende elskværdig«.

Brevskriveren, der senere kom meget i Carl Brosbølls Hjem og blev en kær Ven af Familien, slutter saaledes:

»At jeg blev indført i hans Hjem i København, fik en saa afgørende Indflydelse paa hele min senere Udvikling, at jeg aldeles ikke kan tænke mig, hvorledes jeg var bleven uden dette Hjem Han var den første, der bragte mig Bud fra en Verden uden for den, jeg hidtil havde levet i, en rig og underlig Verden, og den stærkest fremherskende Følelse, jeg kan finde hos mig selv fra hine Dage, er da ogsaa en dyb

*) Denne overstadige, drengeskaade Lystighed holdt sig langt op i Aarene og gav sig Udslag i mange pudsige Scener.

En Dag, da Carl Brosbøll, fulgt af sin Hustru og Datter, gik ind til Bibliotheket om Morgen, fandt han pludselig paa, at Fru Brosbøll skulde traktere ham med Chokolade og Kager hos à Porta. Da hun ikke straks gik ind derpaa, begyndte han der, hvor Alleen ender, og Vesterbro begynder, at danse »Indianerdans« om hende, medens han holdt op i Frakkeskøderne og sang: »En lille Kop Chokolade, en ganske lille bitte Kop Chokolade!« uden i ringeste Maade at lade sig genere af de Forbigaaende, vis paa saaledes hurtigt at naa, hvad han vilde og sjæleglad over sit Paafund.

og betaget Undren over alt det mærkelige, som i og ved ham aabenbaredes for mig«. —

Men alle disse Mennesker, som Forhold eller Valg førte paa Carl Brosbølls Vej, kom en Tid og gik igen, uden at der udviklede sig et varende, virkeligt Forhold mellem ham og dem. Med ingen blev han Ven, med ingen af dem har han vistnok nogen Sinde ført en helt fortrolig Samtale.

Samtalens Kunst og Nydelse laa overhovedet ikke for ham. Han holdt mest af Monologen. Og her kunde hans Ord faa en egen billedtung Flugt, der greb og rev med. Han kunde tage et eller andet Emne op og kaste sig over det med den voldsomme Art Veltalenhed, han var hengiven til, især naar han var mellem sine egne, eller naar han havde en Tilhører, der inspirerede ham. Det ejendommelige ved hans Maade at tale paa var hans Evne til, gennem ofte altfor stærke Ord, men altid slaaende Billeder at frembringe Stemning og virke æggende paa den, han talte — ikke med, men for, og hvis det var en, der lyttede i Tillid, kunde han paa en egen Maade tale vedkommende op, ligesom forøge Livsfornemmelsen hos sin Tilhører, bringe Bevidstheden om alle Evner til at vælde frem med en frydefuld Følelse -- for i næste Øjeblik at spænde Fordringer og ideelle Krav saa højt, at det

var, som knustes alt mod det uopnaaeliges Klippe. Hans Lyst til at experimentere har nok været med heri, men oftest har han kun ladet sig henrive af den Stemning, han selv oparbejdede sig og andre til; han har beruset sig i sine egne Forestillinger og nydt dem, som han nød alt, hvad der øgede Hurtigheden af hans Pulsslag og slap Fantasien løs.

Han talte saa godt som aldrig siddende, aldrig naar han først kom rigtig i Aande. Overhovedet sad han nødigt, naar han kunde slippe for det.

Naar jeg prøver paa at klargøre mig mine tidligste Indtryk af Carl Brøsbøll, husker jeg ham altid i Bevægelse, altid gaaende, ofte stærkt gestikulerende og med megen — ikke just Larm, men Lyd i Følge; kun i Hvile naar han skrev, malede, sad i Haven og soled sig, eller naar han læste eller sov liggende paa den stenhaarde Puf med den ene Haand under Kinden, ligegyldig for Dagslyset, der skinnede ham ind i Ansigtet.

Paa Dagligstuegulvet forlangte han om Vinteren en Strimmel Tæppe lagt over Gulvtæppet fra Dør til Dør, fordi han ved sin stadige Vandren frem og tilbage, frem og tilbage ellers sled Hul.

»Mit Bjørnebur« kaldte han det, og der var i denne urolige, hastige Gang noget, der

mindede om store Vilddyrs Frem- og -tilbage indenfor Burets Gitter.

Her var det saa, at han holdt sine store Enetaler, og her kunde han til daglig gaa timevis, fløjtende, syngende, men oftest talende. Vandrende saaledes op og ned fortalte han sin Hustru, der sad ved Bordet med sit Haandarbejde, hvad han havde læst, hvad han paa Formiddagsturen til Bibliotheket havde hørt, set eller oplevet, hvem han havde talt med — hvis hun da ikke, hvad der i lange Tider var daglig Skik, fulgte ham til Byen eller gik ham i Møde. Han gengav, hvad han forrige Aften havde set i Theatret, slog over fra dyb Pathos til kaade Løjer, parodierede, reciterede, fløjtede Melodier og fandt undertiden paa, hvad han kaldte, »at give den hele Ouverture«, idet han vechselvis efterlignede de forskellige Instrumenter. Eller han fortalte og digtede samtidig videre paa et Sujet, der dukkede op i hans Sind, eller han løftede sit Barn, da det var lille, op paa sin høje Skulder, og foredrog med sin brudte Stemme — han havde, mente han selv, engang »forskreget« sig, hvad der efter den Brug, han gjorde af sit Organ, lyder meget troligt — foredrog de gamle Kæmpeviser, især to »Dronning Dagnars Død« og »Agnete og Havmanden«, og skulde han »fortælle en Historie« blev det om Egil. Gunnar fra Lidar-

ende eller hans Yndling, Skarphedin. I Hjemmet var hans Trang til Meddelelse ofte aldeles ubehersket.

Kom han hjem vred, ærgerlig, opfyldt af et eller andet eller meget glad, var det ham umuligt at tie. Selv midt om Natten vækkede han da sin Hustru og meddelte hende øjeblikkelig og utrolig uforbeholdent alt det oplevede, uden at betænke, hvad Indtryk det vilde gøre, eller hvorvidt det overhovedet egnede sig til at fortælles netop til hende. Han forlangte straks hendes Dom over det skete, over hans Handlinger eller Ord, over andre Mennesker, tit over dem, hun helst intet vilde kende til, og over Ting, hun aldeles ikke ønskede at vide noget om.

Han kaldte hende »min Samvittighed« — det er endog hændet, at han spøgende præsenterede hende med Ordene: »Min Hustru og min Samvittighed«. Hendes dybe Retsfølelse, hendes ubestikkelige Retfærdighed og den frygtløse Ligefremhed, hvormed hun altid, naar hun adspurgtes, sagde ham sin Mening, gav hende Ret til dette Navn.

Naar Carl Brosbøll i for hastig Vrede bruste op og udbrød:

»Jeg skal sige . . .« svarede hun ofte: »Nej, Du skal ikke, for saa siger jeg Dig imod. Retten skal have sin Gang.«

Hos hende fandtes intet af den ubetin-

gede Underkastelse under den elskedes Vilje, ingen Personlighedens Forsvinden i en anden Personlighed, intet af Slavindens hundske Underkastelse. Heller ikke noget af den Bedsteborger-Kærlighed til sine egne, der er Egoisme og viser sig som Hensynsløshed over for andre.

Men der var paa den anden Side ikke Grænse for de personlige Ofre, hun glad kunde bringe, uden i sin Glæde at mærke, at hun ofrede noget.

Der fortælles, at en eller anden Fyrstinde fra Middelalderen engang sagde: »Barhovedet og barbenet vilde jeg glad gaa til Verdens Ende, om jeg derved frelste den, jeg elsker«.

Disse Ord kunde min Moder gjort til sine.

Men det stærke Udtryk laa aldrig for hende. Et lille Smil, en skælnsk Bemærkning, en sagte Strygen med Haanden over Haaret var hendes eneste Kærtegn, der til Tider kunde føles fattigt af dem, der stod hende nær. Blev hun bevæget, saa hun instinktivt ned, og Farven, der kom og gik paa hendes Kind, og den Maade, hvorpaa hendes ene Haand greb om den anden, var ofte de eneste synlige Tegn paa, hvad hun følte.

Engang, da hun fik en meget stor Sorg, husker jeg, hvorledes hun intet sagde, men

satte sig hen i sin Lænestol, og der sad hun, bleg og tavs, med lukkede Øjne, Dag efter Dag, til vi maatte lægge hende i hendes Seng, fordi hun blev syg.

Hun var saa vant til at tage Hensyn til sine Omgivelser — til sin gamle Moder, til den Naturkraft, hun vandrede Side om Side med. En vis yndefuld Elskværdighed var blevet hendes Væsens ydre Form, undertiden ogsaa hendes Skjul, og det var det af hende, de fleste saa og kendte. Desuden havde hun overhovedet svært ved at finde Ordets Udtryk — Handlingens Udtryk kunde hun altid finde — for hvad hun tænkte, for stærk personlig Hengivenhed og for, hvad der greb hende. Der skulde bores dybt, før Straalen sprang.

Men, naar hun endelig talte og talte ud, saa brød Ordene frem med en Oprindelighed, en Kraft, en personlig Farve, en Knapthed i Form, der lige til hendes høje Alderdom kunde give hendes Udsagn noget af Fyndordets Karakter.

Og da tav Carl Brosbøll og lyttede — jeg tror i Glæde, selv naar han følte sig ramt.

Hun burde have talt lidt tiere, ogsaa for hans Skyld. Men hun kunde ikke. Over hendes Sind, som over hendes dejlige Ansigt, var der en egen Ro, undertiden kølig Strengthed, der holdt igen, og som kun brø-

des, naar længe tilbagetrængt Følelse blev hende for stærk.

Men hun var en udmærket Tilhører, der sjældnen blev træt.

Til Carl Brosbølls hensynsløse Aabenhed over for een, svarede hans ubetingede Mangel paa virkelig dybere personlig Meddelelsestrang over for andre, end det enkelte Menneske, der muligt for kortere Tid optog ham stærkt.

Ti ligesom den store Livsenergi i ham, der ikke fik Udløb i et københavnsk Smaastads Liv, men kunde forbrugt ganske andre stormfulde Tidens og Steders Forhold, nu kastede sig over vexlende Passioner — Malen, Haandværkereren, endog Tryllekunster etc. — saaledes kastede ogsaa denne Livsenergi sig, i Higen mod det nye, i Søgen efter det drømte, efter Forandring og Oplevelse, med en Koncentration af alle Evner over kortvarige Forhold til Mennesker, som han satte alt ind paa at lære at kende — og lærte at kende, ofrede alt for at vinde — og vandt.

For ham var Digtningens Verden det Jorsal, som hans Togter stadig gjaldt. Den gjorde den virkelige Verden, det civiliserede Menneskesamfunds Liv blegt for ham. Det daglige Liv blev ham ofte, hvad Norge var for Kong Sigurd, et solløst Land, hvor Udsynet stængtes, hvor den store Spænding

slappedes, den Spænding, hvis Reaktion hos ham blev hvileløs Træthed. Denne Træthed kunde stige til Lede, til Modbydelighed for Dagens Ensformighed, der var graa mod alt det straalende, han kendte til at opleve i sin Fantasi.

I en saadan eller lignende Stemning skrev han til sin Hustru foran i den nye Udgave af »Skrifter af Carit Etlar«*):

»Ja, Livet er en Bog, Du!

Sollys, Drømme om en evig Vaar
Paa det første Blad i Bogen staar.
Haabe, skuffes, kæmpe for at lide
Staar der paa den anden Side.
Sjælenød og Tvivl, hvor Du Dig vender,
Dermed Bogen ender«.

Carl Brosbøll.

Men hans Natur var for aktiv til at kunne hengive sig længe i en Stemning som den, dette Vers er et Udtryk for.

I Anspændelsen for at trænge ind i, udforske og besejre et fremmed Sind, oplevede han, foruden meget andet, det nye, betagende, uforudsete og fremfor alt den Spænding, Naturer, der ligner hans, har fundet i Opdagelsesrejser, Krig eller Jagt. Var Maalet naaet, svarede det kun kort eller slet ikke til hans Forventning. Dets Guld blev vis-

*) 1ste Bind »Rejsende« 1859, København. Chr. Steen & Søn.

sent Løv i hans Haand, og han kastede det i Lede fra sig, brød brat af med samme Voldsomhed, som han havde begyndt. Saaledes var han, saa længe jeg kendte ham.

Men naar dette maa siges at gælde hans Forhold til Mennesker, der stod paa det almindelige Dannelsesstrin, eller som maaske var særlig forkælede af Skæbne og Opdragelse, saa var der andre, han — man kan næsten sige, hvad de saa end gjorde — aldrig syntes at trættes af og ofte viste en stor og trofast Godhed. Det var Fattigfolk.

Frederiksbergallée var, som før nævnt, paa den Tid her tales om, kun daarligt oplyst. Ogsaa senere, da den efterhaanden bebyggedes, skyggede de store Lindetræer, som Gassen endnu ikke havde ødelagt, over de mange Bænke. Og paa disse Bænke under Træerne fandt ofte en forkommen Stakkel Ly for Natten.

Carl Brosbøll gik oftest hjem fra Theatret — han benyttede forresten Turen gennem Alléen blandt andet til kraftige gymnastiske Arm- og Benøvelser, hvad der, især i den Tid, han bar Slængkappe, tog sig ret mærkeligt ud. Naar han nu paa en af Bænkene opdagede en sovende Mand eller en, der sad og krøb sammen, især hvis det var koldt eller regnfuldt Vejr, saa purrede han ham op, kom i Snak med ham,

tog ham hjem til sig og indlogerede ham i »Værkstedet«, hvor Spaanerne og uldne Hestedækkener var hans improviserede Leje.

Men det blev sjældent ved Logis for en enkelt Nat. Han gav Folkene Arbejde, der var altid nok at gøre i Gaard og Have, Brænde skulde hugges, eller der skulde tjæres og males o. s. v. Hans Hustru fik dem paa Kost, og saa var de godt farne.

»Du er jo Dus med enhver Sjoever, Ine!« sagde Brosbøll som en høj Ros til sin Hustru, og sandt er det, at hun for alle dem, han tog sig af, blev en god Raadgiver og Hjælper og vandt deres Hjerter.

Men Carl Brosbøll og hans Hustru havde ogsaa deres egen Maade at føle og handle paa over for dem, der »lider ilde«.

I Forhaven laa et Trælysthus med Skydedør. En streng Vinter indlogerede en omstrejfende Mand sig der. Brosbølls Pige opdagede det ved, at hun hver Morgen saa ham liste bort, og hun fortalte det forskrækket til sit Herskab. Carl Brosbøll lod hende samme Dag bære noget at ligge paa ned i Lysthuset, og Fru Brosbøll smurte hver Dag en god Pakke Mad, som tillige med noget at drikke, blev sat ned til den ukendte Gæst. En Morgen havde han forsovet sig og blev overrasket af Pigen, der kom med Maden. Han bad »den lille Jomfru hilse dem deroppe

fra ham i Lysthuset« og sige, at »der var ikke Brug for en Porthund, saalænge han logerede her, han skulde nok sørge for, at de kunde sove roligt«.

Der gik en gammel Kone og lugede i Haven. Beboerne paa første Sal, meget velhavende Folk, opdagede, at om Aftenen, naar hun skulde hjem, fyldte hun Kul fra Brosbølls Kælder i sin lille Spaankurv. En af dem underrettede Fru Brosbøll om, at »Birthe stjal og ikke burde taales mere i Haven«. Fru Brosbøll takkede for Underretningen og svarede, at hun skulde nok klare dette med sin Lugekone, h v i s der var noget at klare. Samme Aften, da den gamle skulde til at rusle af, gik Fru Brosbøll ud til hende, lettede Klædet fra hendes Kurv, saa ned i den og sagde: »Naa, Birthe har taget et Par Stykker Kul med hjem. Ja, det maa Birthe gerne, men De skulde spurgt om det først. Og nu kan Birthe gøre det med en god Samvittighed, og er der nogen, der siger noget til Dem, svarer De, at Fruen har givet Lov«.

For denne gamle Kone, for en ung Sy-pige og et forældreløst Barn af en Kone, der havde tjent Fru Brosbøll, og for hvis Datter, »lille Anna« hun blev som en Moder, fejredes der hver Juleaftens Formiddag den festligste Jul med god Mad og et lille Julebord bag blændende Vinduer. »Den gamle Frues«,

Fru Thorbjørnsens, flittige Hænder havde da gerne syet noget varmt Tøj, men Gaverne var kun lidt mod den Kærlighed og den Hjemlighedsfølelse, hvormed hun og Fru Brosbøll omgav dem.

Hendes stærkt demokratiske Sindelag, der i saa høj Grad stemte med den udpræ-

gede Sympathi for de smaa og forurettede — de fortrykte Bønder og Taterne f. Ex. — som altid kommer til Orde i Carit Etlars Digtning, viste sig i de mindste Ting, i den Maade, hvorpaa hun tog mod hans og sine fattige Gæster, den Glæde, hun vilde, de skulde forstaa, at deres Komme var hende, den fine Ligefremhed, hun viste dem, og som fik al Forlegenhed til at svinde. Enhver, der var i en tjenende eller underordnet Stilling, enhver, der kunde blive udsat for Til-

sidesættelse, kunde forud være sikker paa, at hun tog særligt Hensyn til dem. Dette gik saa vidt, at en halvvoxen, nær Slægting engang spurgte, da de kom ud af en Butik: »Sig mig, holder Du ligesaa meget af Frøkenen i N. N.'s Butik, som af mig?« — »Hvad mener Du?« — »Jo, for Du er ligesaa venlig mod hende som mod mig«.

Mest viste denne hensynfulde Forstaaelse, der aldrig var bange for personlige Ofre, sig i Hjemmet. En Gang fik Fru Brosbøll en ung Pige, der havde haft det ondt og var mut og mistænksom. Hendes Tøj var meget forsømt. Fru Brosbøll lærte hende, hvorledes det skulde gøres i Stand, men det blev ikke bedre. Saa tog hun hende ind til sig i Dagligstuen, naar Carl Brosbøll gik i Theatret. Den unge Pige satte sig ved Bordet med sit Haandarbejde og — faldt i Søvn. Da tog Fru Brosbøll sin Mands Bøger og læste højt for hende, og Arbejdet gik og blev til Glæde, Mistro og Trods svandt, og hun blev en trofast Hjælperske, der gik i Ilden for »m i n Frue«.

Naturligvis skuffedes de begge undertiden af de Mennesker, de tog sig af. Brosbølls havde en hel Vinter en ung Svensker gaaende i deres Hjem. Det var et kønt Menneske med et af disse poetiske Plante-navne, Svenskerne har saa mange af, og et poetisk Gemyt var han ogsaa, med mere

Smag for Digte end for Arbejde. Han lod sig fotografere og forærede Familien et Billede af sig — siddende under en blomstrende Nerie, seende opad, holdt han en Urtepotte i Haanden. Han var Husets Yndling og — forsvandt ved Foraarstid sporløst, medtagende en ret stor Sum laante Penge og de Digte, han elskede højest, Christian Winthers »Digte« og »Hjortens Flugt«.

Den Art Erfaringer gjorde dog intet Skaar i Carl Brosbølls velvillige Følelser for den næste, der kom paa hans Vej. En Mand, der havde været blandt de »Slaver«, der byggede for ham, og som senere kom fri, stod han i venligt Forhold til, saalænge Manden levede.

Men denne Mands Skæbne havde ogsaa gjort stærkt Indtryk paa Carl Brosbøll og hans Hustru. Han var en Bondekarl, hvis Kæreste, medens han aftjente sin Værnepligt, blev forført. Da han kom hjem, skulde hun have et Barn. Han fordrede af Barnets Fader, at han skulde gifte sig med Pigen, og da han ikke vilde, slog han Pigens Forfører ihjel.

En saadan Livsskæbne var jo som en Carit Etlarsk Roman med en Helt, der elskede og ofrede sig, hadede og hævnede sig, havde Uret mod Samfundet og dog var en »ædel Forbryder«.

Men ogsaa Mennesker af en langt lavere Art vandt hans Hjerte, ofte ved den Sorgløshed, det Taalmod eller den Ligegladhed, hvormed de bar deres Nød, eller ved deres forsorne Lune, deres drøje eller pudsige Skæmt, eller den snarraadige Snuehed, der ofte udvikles, hvor Livet er en haabløs Kamp for at holde sig oven Vandet. Et fiffigt Indfald, selv om det gik ud over ham selv, et vel turneret Svar, selv om det ikke var aldeles sandfærdigt, var altid velkomment og savnede sjældent sin Løn. Engang kom Carl Brosbøll straalende fornøjet ind fra sin Stue, hvor han havde talt med den Mand, der for Tiden var hans »Pensionær«.

»Han forlangte, at jeg skulde give ham dobbelt Dagløn for at slaa Græsset paa Damkanten, »for«, sagde han, »jeg har maattet vade i Dammen, og somme Steder stod Vandet mig over Hovedet«, — »Sludder og Løgn, Lars!« — »stod mig over Hovedet«, og saa bandede han — »det stod mig en halv Alen over Hovedet! Herren kan selv se, jeg er lidt vaad endnu,« — forsikrede det halvfulde Menneske i ramme Alvor og med den inderligste Overbevisning. Han var ikke til at rokke«. — »Hvad gjorde Du saa?« — »Jeg — jeg gav ham naturligvis Pengene«, svarede Brosbøll og lo igen.

Undertiden optraadte han ogsaa som faderlig Raadgiver og alvorlig Formaner, og da var »Herren« ikke til at spøge med.

En lille, ung Kone, hvis Mand undertiden drak Fortjenesten op, havde klaget sin Nød, og Carl Brosbøll og hans Hustru besøgte hende en Dag for at se Hjemmet, medens Manden, der intet vidste herom, arbejdede i Brosbølls Have. Det lille Hjemts pynkelige Orden, især Skufferne med det rene, lappede og stoppede Tøj, som hun viste sine Gæster, foranledigede Brosbøll til at overskylle Ægtemanden med en mægtig Strøm af Veltalenhed og Lovprisning af det Hjem og den Kone, han havde. Og Talen hjalp den Gang — for en Tid i det mindste.

Naar Carl Brosbøll arbejdede sammen med disse Mennesker i sin Have, sad paa Huggeblokken og hørte dem fortælle og filosoferede med dem, indsamlede han, bevidst og ubevidst, som ogsaa naar han færdedes paa Gader og Veje eller rejste i tredje Klasses Kupeer, de talrige Smaatræk, rørende og pudsig, der tit gør hans Bifigurer saa langt mere levende og flersidige end hans enstonige Helte og Hovedpersoner, der ofte taler som en Bog.

I deres Glæder og Sorger, deres daglige Kamp, deres Forhold til, hvad Livet giver, var de saa gennemsigtige for ham, der fra

sin Barndom og Ungdom medbragte Erin-
dringer, som gjorde ham det let at forstaa og
ofte at sympathisere med dem.

Og de var faastrængede Instrumenter —
Instrumenter, stærke nok til ikke at gaa itu
mellem hans Hænder.

IV.
CARL BROSBØLLS FORHOLD
TIL NATUREN.

Da Svend Gjønge bebrejder Ib hans Ustædighed og Uvilje mod at blive i sin Haandtering, svarer Ib: »Du maa holde mig dette tilgode. Ak, lille Svend, Du ved ikke, hvordan jeg er faren, hvergang det stunder ad Foraar til, naar Solen skinner, og Lærken han synger; da er der noget her inden i mig, som om jeg skulde flyve afsted med Fuglen; jeg kan ikke blive hjemme, jeg maa drage min Vej hen til Folk, der have det samme Sindelag. Saadan var det med mig, fra jeg var en lille en; jeg tænker, det bliver knap bedre, før jeg en Gang ikke mægter at vandre bort mere«.

Disse Ord, der er eet blandt mange Vidnesbyrd om, hvorledes Carl Brosbøll selv taler gennem sine Yndlingshelte, kunde han have gjort helt til sine egne, og han gjorde det, saavidt det stod til ham. I Trækfuglelysten lignede han sine Venner, Taterne.

Aarets store Begivenhed og Glæde, det, han Maaneder i Forvejen længtes efter og beredte sig paa, var Udenlandsrejsen.

Rejsen bragte ham ubunden Frihed, nye Indtryk, stærkere Oplevelser, og den førte ham nærmere ind til Naturen.

Mærkeligt nok rejste han ugerne alene. Saa ugerne, at det er hændt, da hans Hustru og Barn fulgte ham om Bord, engang han skulde paa en længere Rejse i Sverige, at han, i Mismod over den forestaaende Ensomhed, pludselig sagde: »Følg mig til Malmø!« De tog med, og derfra, efter et hastigt Indkøb af de allernødvendigste Toiletsager, fulgte de ham videre, som de gik og stod, en otte Dages Rejse ind i Landet. Saa først drog hver sin Vej igen.

Naar han rejste i Danmark og Sverige, tog han som yngre helst ind hos Bønder eller Smaafolk paa Landet, hvor han kunde faa Logis. »Der lærer jeg noget«, sagde han. Deres Kost smagte ham, og han fandt sig let tilrette i Forholdene, blev saa længe, han morede sig, eller saa længe der var noget, han vilde se, f. Ex. en Egn eller Mennesker, han studerede for senere at skrive derom.

De befærdede Veje og de større Hoteller undgik han helst. Saaledes gennemrejste han engang Skaane, Halland og en Del af Blekingen med sin Familie, mest i Vogn, en Del af Vejen i en Høstvogn.

Allerlykkeligst var han dog, naar han sad ved Kupevinduet, medens Toget førte

ham fra Sted til Sted. Han syntes aldrig at kunne trættes af den hurtige Jernbanefart. Den behagede ham tværtimod. Time efter Time stirrede han ud paa de Billeder, der fløj ham forbi. Nu og da kom der et Udbrud eller et: »Se dog!« Gjorde han Ophold i en By, var det helst saa kort som muligt. En Gang paa en Rejse i Sachsisk Schweits, blev han, uagtet intet hindrede ham, kun to Dage i Dresden, hvis Billedgalleri han ogsaa før kun flygtigt havde set. Han længtes bort til Skov og Bjerg og Flod.

Med Begejstring omtalte han en Rejse i Spanien, hvor han var blevet nødt til at gennemfare Landet med Toget, indtil han endelig efter adskillige Dages fortsatte Kørsel, dødtræt naaede sit Bestemmelsessted. »Det var en dejlig Tur!« sagde han ofte. »Og saa sov jeg næsten fire og tyve Timer,« tilføjede han han med et Udtryk af Nydelse.

Det var de Steder, der ikke bærer Spor af Mennesker, han helst vilde se.

Fremfor alt Heden. Fra hans allertidligste, mest formløse Fortællinger og op gennem sin mangeaarige Produktion, har han næppe nogen Sinde forsømt en Lejlighed til at prise Hedens Skønhed og erklære den sin Kærlighed. Og det er mærkeligt at se, hvorledes endog i de alleruheldigste Ungdomsfortællinger den stærke, og ægte Følelse for Hedens storslaaede og ensomme

Natur hjælper ham til at sejre i hans ellers saa ofte forgæves Kamp med Sproget. Heden var ham, hvad Oehlschlæger kalder Bøgeskoven, »hellig«.

Paa en Rejse gennem Jylland fra Øst til Vest steg stadig den Hast, hvormed han ilede Vest paa. Da vi til Vogns nærmede os de sandede Egne, hvor Marken gaar over i udyrket Land, husker jeg, hvorledes Carl Brosbøll pludselig uden at sige noget sprang af Vognen, bøjede sig og omhyggeligt plukkede en lille Buket af de første blomstrende Timians Planter, som han derpaa med en egen Højtidelighed rakte mig »som en Hilsen fra det, der nu snart kommer fra Heden,« han saa ofte talte om. Det er mange, mange Aar siden. Jeg var Barn dengang, men hvert Øjeblik, jeg vilde, har jeg altid kunnet se ham i denne i sig selv saa ubetydelige Situation, men som hans Alvor og den Stemning, der laa over ham, gjorde uforglemmelig. Jeg er fast overbevist om, at havde man spurgt ham, hvad der var det smukkeste, han havde set, og han saa meget i sine Dage, vilde han intet Øjeblik i sit Liv været i Tvivl, men svaret: »Lynghøjene og Heden«.

Hans Kærlighed til Naturen førte ham ikke til ad Studiets Vej at søge længere ind i Kendskab og Forstaaelse, end ikke en Dilettant-Botanikers Interesser havde han.

Fra Barnsben af vidste han om mange Planter, hvor de groede, hvad der var deres Ejendommelighed, og »hvad vi kaldte dem i Jylland«. Dermed nøjedes han. Men han fulgte Træers og Urters Liv Aaret igennem, kendte deres skiftende Karakter i de forskellige Aarstider, studerede Stammernes Bygning, Grenenes Linier og Løvmassernes Former. Med en særlig Glæde kunde han sidde og iagttage, »hvorledes alt dette skulde males«. Naar han saa paa et Træ, morede det ham at tælle Farverne i det grønne. »Hvor mange Nuancer ser Du, Ine?« spurgte han og glædede sig, naar hans øvede Øje saa flest, og han saa altid flest.

Mest Blik og et meget hurtigt Blik havde han for de store Konturer i en Egn eller et Lands Natur; Totalindtrykket bevarede han længst i sin Erindring.

Han mente vel, til Dels med Rette, at han ikke havde bogligt Studium behov over for denne dejlige Verden, som han elskede med saa intens en Følelse, passede saa godt for og, om det kneb, kunde danne lidt om paa i sin Fantasi, hvor han og den ikke var helt kommensurable.

Alt, hvad der groede og havde Farver og Duft og Lyd, Vinden, der sang gennem Skoven, Havet, der skiftede som hans eget Sind, Heden, hvis Tungsind var uforanderligt, som den sørgmodige Grundstemning

dybest i ham selv, og Solen — fremfor alt Solen med sin Varme og Lysmagt, som gennemglødede ham — alt det var han i Pagt med; han tilegnede sig det gennem sine skarpe Øjne, sine lydhøre Øren, det trængte ind i ham gennem alle hans friske Sanser, og han følte hele den Side af sit Væsen, der stod i Forhold til Naturen, fuldt tilfredsstillet og mættet.

Dyrene voldte ham en lignende Glæde.

Jeg tror aldrig, han, end ikke i sit Arbejde i Haven, med Vilje dræbte et Dyr. Rotterne undtagen, dem havde han en egen Væmmelse for. Jagt var ham en Vederstyggelighed. De skamskudte Dyrs Lidelser piagede hans Fantasi. Denne Nænsomhed var atter et Udtryk for hans Kærlighed til og Respekt for Livet, der for Exempel ogsaa viste sig i, at han ikke kunde udstaa og altid paatalte, naar nogen rev Blade af Træer i Tankeløshed eller Leg, eller naar der plukkedes en Blomst af, uden at den blev sat i Vand.

Kun omgivet af en helst stor Dyreflok, havde han det, som allerede sagt, rigtig hyggeligt.

Hvad han ikke kunde huse i sit Hjem, sluttede han Venskab med i den zoologiske Have. Derhen gik hans stadige, til Tider daglige Vandring. I nogle Aar især paa den Tid, da Træfrugten modnes, for han havde

en Ven, den store, brune Bjørn, der ikke maatte forsømmes. Han var glad som et Barn, naar Bjørnen efter at have spist hans første Gaver, dundrede løs paa Burets Vægge, for at kalde paa ham, naar han gik til Side, saa den ikke kunde se ham. Hver Gang gentog han dette og lignende Experimenter med lige stor Fornøjelse.

Hans Glæde over Dyr var dog ikke helt ublandet. De havde deres egen Vilje, deres egen lille Personlighed, som de fordrede respekteret. Undertiden var der dem, hvis Hengivenhed han ikke vandt, saaledes at Underkastelsen, »Lydigheden«, blev absolut. Dette kunde ikke taales. Sædvanlig vandt han i den Kamp, der da begyndte, men det hændte ogsaa, at han maatte give tabt, som f. Ex. over for en lille Abe, der var blevet uens med ham og fandt paa at skriige, hver Gang han nærmede sig den. Den skreg sig ud af Huset.

Saa kendt var hans og hans Hustrus Dyrekærlighed, at tilskadekomne Hunde eller hjemløse Katte og lignende blev baaret ind i Alléen Nr. 39, og fandt deres første Tilflugtssted og Hjælp der. En Dag kom en ung Pige med en Fælde med to Mus i; saa utroligt det end kan synes nogle, ogsaa de fik Husly og blev sluppet løs oppe i et af Havehusets Kvistværelser.

Forresten tog han sig paa Veje og Gader

af alle Skabninger, han syntes trængte til Hjælp. Han talte med Kuskene om deres Heste, med Børn om Dyr, de ikke behandlede godt nok. En Dag kom han hjem med en tilskadekommen Flaggermus, der under Reparation eller Rengøring paa en af Bibliothekstrapperne, var faldet ned. En anden Gang med en stor Ugle, nogle Mænd havde fanget i et af Alléens Træer, som de beklippede. Han bar den selv hjem og brød sig ikke om, at den huggede hans Haand til Blods.

Aberne var og blev dog hans Yndlinge. Timevis kunde han ligge paa Puffen med Abeburet lige over for sig og iagttage sin Abe. Og den fik hurtigt Tilgivelse for de værste Gavtyvestreger. Den fik endog Lov til, hvad der ellers var et saarbart Punkt, at vise, at den havde opdaget, at han i de senere Aar bar en Smule Paryk, og at løfte denne op med sine smaa, kolde Fingre, mens den kvidrede af Forbavselse over, at Menneskene havde Skind, der kunde tages af.

Til alt i Naturen stod han i et eget, næsten religiøst beundrende Forhold.

Hvordan han tænkte sig Sammenhængen i det hele, hvad der for ham var »Livets Mening« — hvis han overhovedet tænkte derpaa og ikke standsede i en vis sørgmodig Undren — det er svært at sige

noget om. Ti her, om noget Sted, spillede Stemningen en stor Rolle i hans Udtalelser.

Han havde sin egen, ganske efter sit eget Behov afpassede Tro paa en Gud; en Gud, der vilde ham vel og hans Uvenner ondt, uden at han paa nogen Vis syntes at gøre sig Rede for, hvorfor særlig han havde faaet denne Plads i Gudens Gunst, et Forhold, der minder om de gamle Folkeguders Forhold til det Folk, der dyrkede dem.

Der er ingen Tvivl om, at han i Glæde og Nød ofte, ganske som Heltene i hans Bøger, bad til Gud. Jeg husker, at han har fortalt, at i hans Barndoms og Ungdoms mest forladte Øjeblikke var det ham en stor Trøst. Men der er heller ingen Tvivl om, at han ikke følte sig paa nogen Vis ethisk forpligtet over for sin Gud.

En ikke altid motiveret Frygt for Mørke og Ensomhed kunde komme over ham, særlig dog for ham som for andre i tunge Tider, eller i Tider, hvor han maaske ikke følte sig i den bedste Overensstemmelse med sig selv eller med Livets etiske Grundlove. Da plejede han at søge Hjælp i Time efter Time, undertiden den halve Nat at ligge og samtale med sin Hustru. Han talte endnu mere end skrev sig bort fra, hvad der tyngede og smertede ham. Eller han skød det til Side, glemte det.

»Jeg har ingen Hukommelse,« plejede

han ofte at sige, »den har jeg faaet omdannet til Fantasi.«

Kun Døden hverken talte han om, eller taalte han i sin Nærhed. Han sov ikke i det Hus, hvor der laa en Død; han fulgte i de Aar ingen, end ikke sine nærmeste til Graven, og han gentog med en Paastaaelighed, der næsten fik en til at tro, at han mente sine Ord, at »ingen kunde bevise ham, at det var afgjort, at han skulde dø.« Mæt af Livet, »mæt af Dage« var et Ord, han aldrig syntes at kunne tænke sig anvendeligt paa sig selv.

Smukkeste, baade rørende og pudsigt, og mindst farvet af personlige Motiver syntes hans Gudsforhold, naar han i Naturen, fuld af betaget Glæde, saa »den store Verdenskunstners« Værk. Da kunde en stærk Følelse af Beundring for, hvad han kaldte, »hvor godt det var gjort,« komme frem i hans Ord — noget, der undertiden lignede Følelsen over for en ældre og overlegen Kaldsbroder.

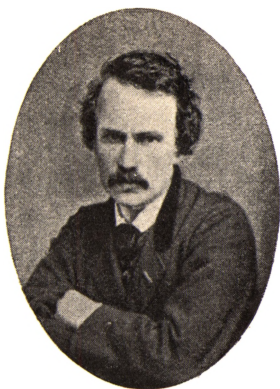

V.
NOGET OM CARL BROSBØLL
SOM FORFATTER.

Anna Brosbøll.

9

De lykkeligste Timer, Carl Brosbøll levede, var afgjort de, i hvilke han undfangede Ideen til sine Bøger og komponerede dem. Han komponerede dem fuldt færdigt, før han begyndte at skrive andet end sit Udkast.

Det, at komponere, voldte ham kun Glæde. I de aldrig lange »døde Tider«, hvor intet meldte sig, steg hans Modtagelighed for ubehagelige Indtryk, hans dumpe Sørgmodighed og især hans rastløse Uro i høj Grad. Fik han saa en Ide til en Fortælling, hjalp det straks. Han blev som forvandlet. Han lysnede op, det slørede Blik forsvandt, han blev livlig, lykkelig, meddelsom, fuld af pudsige Indfald. Han var som en Landflygtig, der jublende genser sit eget Land. Han var atter der, hvor han alene herskede, medens alt om ham formede sig, som han vilde. Med de Væsner, der groede

op i hans Fantasi, omgikkes han som med levende Mennesker. Jeg tror, han har været mere Ven med sine kæreste Helte end med nogen Mand, han mødte ude i Livet.

Carl Brosbøll rugede aldrig i Ensomhed over sin Ide, som saa mangen Kunstner, der lukker Værkstedet, indtil Arbejdet er fuldført. Tværtimod, gennem at fortælle og skildre voksede hans Sujetter frem for ham. I ham var der et Stykke Improvisator. Medens han fortalte, malede han ikke blot med Ord, men hans Stillinger, Haandbevægelser, Ansigtstudtryk talte med. Han lo højt, saa snedig ud, eller blev vred, ofte stærkt rørt over det, han selv skabte; han svælgede i sine Syner og nød dette første Kærligheds-samliv med sine tænkte Skikkelser, inden Stil og Form kom ham og dem imellem.

Ikke blot de enkelte Scener, men ogsaa de Replikker, hvori han yndede at koncentrere en Skikkelses hele Indhold, formede sig for ham i saadanne Øjeblikke. Jeg tvivler ikke om, at hvad han saaledes fortalte, havde en Værdi, som aldrig fuldt blev bevaret, naar det skulde fæstes paa Papiret.

Carl Brosbøll benyttede sin Forfatterfri-billet til det kongelige Theater meget, og Theatret havde stor Betydning for ham som et Incitament. Blot det at være i Theatret bragte ham i Stemning. Et enkelt Ord ofte

en Melodi, der blev ved at følge ham Dage igennem, var nok til at sætte hans Sind i Svingning. Sine Hjemture brugte han ofte til at komponere videre paa sit Sujet eller til at løse de Knuder, der gjorde ham Besvær. Naaede han saa Hjemmet, hvor hans Hustru oftest sad oppe, til han kom, kunde han fortælle langt ud paa Natten. Sov hans Familie, plejede han at komme ind til dem med Lampen i Haanden. »Nu skal I høre!« sagde han. Den ene af hans Tilhørere anbragtes i en Lænestol med et Tæppe om sig, selv satte han sig ved sin Hustrus Seng, for, saa snart han kom i Bevægelse, atter at springe op og gaa op og ned, og nu begyndte han med straalende Øjne at fortælle og straks afæske Tilhørerne deres Mening om, hvad han videre havde udført eller forandret paa sin Plan.

»Jeg har Stof til mange flere Bøger, end jeg faar skrevet«, udbrod han tit, naar han i rigtig Forstaaelse af, hvor hans Evner laa, frydede sig over sin Fantasis Frodighed.

Medens Sujettet blev til som i Leg og kun voldte Glæde, saa mødte der ham mange Vanskeligheder under selve Udarbejdelsen af hans Bøger, saasnart han begyndte at skrive dem ned. Helt op i Slutningen af hans Forfatterskabs første Tiaar bebrejdede hans Kritikere ham stadig — blandt meget andet — at han »skriver saa meget«, og der tales

om hans »Skyndsomhed« og en »vis Skødesløshed« med Form og Stil. For saa vidt dette skulde bero paa, at han ikke tilstrækkeligt gennemarbejdede, hvad han skrev, saa passer denne Anke ikke paa hans Arbeidsmaade i de fleste af de Aar, her tales om.

Man kan vistnok sige, at han tit baksede med sit Stof som med en tung Sten, ja, undertiden sloges med det, før han fik Formen blot nogenlunde, som han vilde. Han stregede ud og stregede ud, og skrev stadig om. Det kunde hænde, at han omskrev hele Partier af en Bog, men næppe nogen Sinde for at forandre den engang lagte Plan. Han gav ikke op, før han fik det saa godt, som han mente, han formaaede, hvad der heller aldrig for ham selv kom til at svare til de første Syners Skønhed.

Naar man tager hans første Ungdomsarbejder som Udgangspunkt, ses det, hvilken Kamp der har staaet, og hvorledes Carl Brosbøll har maattet arbejde for at naa saa vidt, som han naaede. Det er den Betydning »To Studenter« (1839), »Foldingbro« (1840) etc. har, at man paa dem kan maale Vejlængden fremad, som han maatte tilbagelægge, før han kunde skrive de bedste af sine Smaafortællinger.

Naar endelig Bogen var færdig fra Carl Brosbølls Haand, dikterede hans Hustru

ham ved sidste Afskrift, for de Bøgers Vedkommende, som han selv renskrev. Hans Haandskrift var klar, meget fast og smuk. Det Manuskript, han afleverede til Trykkeriet, gerne paa blaat Konzeptpapir, var i højeste Grad sirligt, uden mange Rettelser.

Som ung arbejdede han helst om Natten. Senere stod han om Sommeren tidlig op, satte sig foran den aabne Havedør eller i sit Lysthus og skrev, naar han havde en Bog under Arbejde, dagligt og regelmæssigt sine bestemte Timer, helst før han gik paa Bibliotheket.

Carl Brosbøll læste meget og meget forskelligt i sine yngre Aar, men han blev aldrig nogen kundskabsrig Mand. Heller ikke brød han sig om at være det. Det eneste, han vilde være, var Forfatter. »Hvad kommer det mig ved?« kunde han sige om Ideer eller Bøger, andre vilde have ment .»man burde kende«.

I senere Aar »kom intet ham ved« uden æsthetisk Literatur, og hvad han af Historie vilde kende for at bruge det i sin Digtning.

Bøger købte han ikke. Bibliotheket stod jo til hans Raadighed, men han vilde dog næppe have ladet sig nøje med at laane Bøger, hvis han havde følt den stærke Trang til at trænge ind i og tilegne sig en Bogs Indhold, som betinges af, at man ejer

den og altid kan vende tilbage til den. Med een eneste Forfatter gjorde han en Undtagelse. Det var Balsac. »Kender De Balsac?« var et staaende Spørgsmaal, og svarede der Nej, hed det: »Gaa saa hjem, min Far, og læs ham, ellers har De ikke læst noget«. Saa langt tilbage, jeg kan huske, stod Balsacs Værker i tysk Oversættelse paa hans Reol. Men der kom en Tid, da det ikke tilfredsstillte ham at læse sin Yndlingsforfatter i et fremmed Sprog. Med den Energi, han satte ind paa at naa alt, hvad han vilde, gav den halvgamle Mand sig til at studere Fransk, dels alene og dels med en Lærer, og han naaede efter en Tids Arbejde saa vidt, at han kunde læse »sin Digter« paa Originalsproget. Fra den Tid laa han stadig paa sin Puf med et Bind af Balsac, senere ogsaa med Victor Hugos Dramer, naar han hvilede sig.

»Jeg har meget mere Glæde af Bøger end I andre«, sagde han, »for naar jeg har læst en Bog, glemmer jeg den hurtigt, og saa kan jeg læse den om igen, som om den var ny.«

Det er blevet sagt som en Ros over hans digteriske Evner og som en Anklage mod hans Utilbøjelighed til Studium, at dersom han havde tilegnet sig flere Kundskaber, en rigere Dannelse, vilde han være bleven en større Forfatter. Jeg tror ikke,

han formaaede at udføre det intellektuelle Arbejde, som dette vilde have krævet af ham. Ikke fordi det skortede ham paa Tankekraft eller Vilje, — »de vilde, derfor kunde de ogsaa«, dette Ord fra en af hans Bøger plejede at passe paa ham. — Men fordi alle ydre Fænomener i den Grad tog ham, at det var, som om de indfangede alle hans Evner og drog hans Evners Virksomhed fra det indre til det ydre Liv. Jeg tror, at hvis han havde været fordybet i Tilegnelsen af et bestemt Kundskabsstof eller havde fulgt en abstrakt Tankeudvikling i en Bog, og et Solglimt var gaaet hen over Bogens Blad, eller en Fugl havde sunget, eller en Duft fra Haven havde strøget ham forbi, saa vilde dette vakt hos ham Billede efter Billede, fortrængende Studiet og Tankerne og fyldende hans Sind med Syn efter Syn.

Hele hans Sjæl var som et stort udadskuende Øje. Det saa alt, hvad der kunde sanses, men saa aldrig sig selv, saa aldrig ind efter.

Derfor vidste han ikke tilstrækkelig Rede paa sig selv til for Alvor at lære andres Sjæleliv at kende. Derfor blev han saa lidt Psykolog. Det sammensatte, det mangfoldige, det skjulte unddrog sig hans Blik, der standsede ved det, der aabenbarede sig stærkt synligt gennem det blot legemlige Udtryk eller i Handling og Ord.

Men han følte stærkt, hvad han ikke naaede. Han havde selv en Fornemmelse af det Misforhold, der var i hans aandelige Bygning, hvor enkelte Evner var saa kraftigt, andre saa svagt udviklet. Han led under den Brist, der hindrede ham i at naa saa dybt og langt, som Sider af hans Begavelse syntes at bestemme ham til, og jeg tror, at her laa den dybeste Grund til det halvt bevidste Tungsind, der som en sørgmodig Grundtone gaar gennem alt, hvad han skrev, og som hans stærke Livslyst holdt nede, men aldrig helt besejrede.

Det vilde være uretfærdigt at paastaa, at Carl Brosbøll satte sig selv højt som Forfatter. Han glædede sig ganske vist over al Ros. Han var jo ikke heller forvænt. Selv om hans uheldige Ungdomsarbejder og hans overfrodige, forhastede Producenteren i den første Tid af hans Forfatterskab havde skabt Forudsætninger, som det kunde være vanskeligt for ham at faa brudt med, saa kan man vel nok med Rette sige, at han af Kritiken meget ofte blev behandlet med en lidet klædelig Overlegenhed og paa en hovmestererende Maade, der vanskeliggjorde det for ham at lære noget af, hvad den kunde indeholde af Sandhed. Og dette skete i en Tid, hvis Aandsretning i meget syntes at staa hans Digtning nær. En Kritik som

den af »Ayella« 1847, hvor P. L. Møller*) samtidig med en skarp Paapegen af Fejl, indrømmer, at Carit Etlar var gaaet frem som Forfatter, var een blandt faa Undtagelser. Man krævede stadig af ham, hvad han ikke var bestemt til at yde. Den realistiske Retning stillede sig mere forstaaende til ham. En Anmeldelse saa forstaaende, indgaaende og lærerig som den af Dr. G. Brandes i »Det Nittende Aarhundrede«, 1876, betød det meget for en, der som Carit Etlar, trods alt, mere end nogen vidste, i sin Digtning levede i stadig Fremadstræben.

Der var kun faa, hvis Dom Carl Brosbøll egentlig satte Pris paa, om end Avisen blev meget hurtigt grebet, naar der stod en Anmeldelse af hans Bøger. Skete det, at noget, han skrev, fik en god Modtagelse hos en, hvis Dom han virkelig værdsatte, blev han lykkelig og fuld af ny Arbejdslyst.

Forresten var han ikke saa beskeden, at han tvivlede paa sine Evner eller paa, at ogsaa hans Navn vilde leve i dansk Literatur. Han vidste ogsaa godt, at hans Bøger allerede havde en ikke ringe Betydning ude i Folket. Det erfarede han ikke blot gennem at høre om, hvorledes de blev købt, og opslidte i Sognebibliotheker etc.

*) P. L. Møller: Kritiske Skizzer. Bind II. Kbh. 1847.

men især ved den personlige Tak, han skriftlig modtog fra mange, eller ved Udtalelser af Mennesker, der, naar de traf ham, ikke kunde blive træt af at fortælle ham, hvor meget hans Bøger havde glædet dem. Maa-ske var det mest i Jylland, han saaledes blev værdsat. Højskolebevægelsen gjorde sit til senere at sprede Kendskab til, hvad han skrev. Mangen jysk Bondemand, der kørte for ham paa hans Rejser, mangen Lærer, der traf ham i København eller søgte ham op i hans Hjem, bragte ham en Tak, der gik ham til Hjerte. Jeg husker en Enke efter en Lærer i Jylland, der sad smaat i det, og havde maattet sælge meget af sit Indbo efter Mandens Død. Hun fortalte dette ganske roligt, men da hun sagde: »Og alle Carit Etlars Bøger maatte jeg ogsaa skille mig ved«, brast hun i Graad. Saadant noget glemte han aldrig, som rimeligt var.

Sammenlignede han sig med de af hans Samtids Forfattere, der skrev lignende Fortællinger som hans, saa hævdede han bestemt, at ingen af dem havde hans Fantasi, ingen kunde »finde paa« som han. Og han regnede sig som »mere Digter« end de. Han skelnede stærkt i Rangen af Ordene Forfatter og Digter.

Men med dyb og sand Ærbødighed og med en egen sørgmodig Fornemmelse af Un-

derlegenhed talte han om dem, der særlig for ham var »de store«, »de, som kunde«, og det faldt ham aldrig ind at maale sig med dem.

»Vi andre« var et Udtryk, hvormed han betegnede den Underklasse blandt Forfattere, han regnede sig som hørende til.

I den Tid her er Tale om, frygtede han ogsaa meget for at overleve sig selv. Han tog det Løfte af sin Hustru, at hun ikke maatte skaane ham, men straks skulde sige ham, naar hun mærkede, at hans Produktion forringedes. Intet kunde være mindre efter hans Ønske, som han da var, end at øge sine Værker med en svækket Alderdoms Frembringelser.

Idet jeg slutter, hvad jeg her har fortalt, vil jeg ikke prøve paa at samle disse spredte Træk til et Billede, der alligevel — som jeg i mit Forord har sagt — ikke kunde blive det hele Billede, saaledes som det staar uudsletteligt brændt ind i min Erindring. Det er det værdifuldste i Carl Brosbølls Natur, jeg har villet sanke op og bevare.

V. PIOS BOGHANDEL

Udkommet er:

CARIT ETLARS SKRIFTER

med Illustrationer af *Poul Steffensen*.

	Hft.	Indb.
Herremænd	3.00	— 4.50
Krigsbilleder	2.50	— 4.00
Strandrøveren	1.50	— 3.00
Vaabenmesteren	1.50	— 3.00
Broget Selskab	3.00	— 4.50
Fangen paa Kallø	2.50	— 4.00
Herverts Krønike	2.00	— 3.50
Tranens Varsel	4.00	— 5.50
Smuglerens Søn	1.50	— 3.00
Krøniker	2.00	— 3.50
Madsalune	2.25	— 3.75
Rejsende	1.50	— 3.00
Haabløs	1.75	— 3.25
Gjøngehøvdingen	6.00	— 8.00

Udkommet er:

CARIT ETLARS SKRIFTER

Folkeudgave uden Illustrationer

	Hft.	Indb.
Strandrøveren	1.25	— 2.50
Medens de kæmpe	1.50	— 2.75
Hedemanden	1.75	— 3.00
Haabløs	1.50	— 2.75
Ingola	3.00	— 4.50
Madsalune	2.00	— 3.25
Rejsende	1.25	— 2.50
Gjøngenhøvdingen	4.00	— 6.00
Sagn og Eventyr	2.50	— 3.75
Zilo eller En Emigrants Hæn- delser	2.00	— 3.25
Fangen paa Kallø	2.00	— 3.25
Smuglerens Søn	1.25	— 2.50
Ungdoms Kampe	1.50	— 2.50
Foldingbro	1.50	— 2.75
Singebok	2.00	— 3.25
Livets Konflikter	1.75	— 3.00
Broget Selskab	2.50	— 4.00
Krøniker	1.50	— 2.75
Tranens Varsel	3.50	— 5.00

